

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

RĂZVAN VONCU: „DESPRE CRITICA LITERARĂ ȘI GUSTUL PUBLIC”

„A apărut, recent, în critica noastră un îndemn la renunțarea la lectura estetică a textului literar, tocmai în temeiul fals al inexistenței unui (unic) gust public. Argumentul este că această lectură estetică ține de o epocă revolută și de o perspectivă elitistă asupra discursului public, în timp ce astăzi avem de-a face cu un spațiu intelectual pluralist, căruia ar trebui să-i corespundă o lectură pluralistă a operei literare.” (p. 6)

EUGEN LUNGU: „ALEEA CLASICILOR: DIN CENTRU PÂNĂ LA BULBOACA”

„(...) ansamblul {Aleea Clasicilor} are acum un stil fără stil, eterogenitatea lui artistică fiind vizibilă chiar și pentru neinițiații în artele plastice. Aleea Clasicilor ar trebui să fie însă un spațiu de notorietate națională, ansamblul fiind rezervat doar celor mai buni dintre cei mai buni.” (p. 7)

AUTORI DE IERI ȘI DE AZI

Marcel Gherman despre Robert Chambers, unul dintre autorii mai puțin cunoscuți de literatură fantastică. (p. 10)

INTERVIU

GHEORGHE PRINI: „CARTEA ARE VIITOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA...”

„Pentru noi, editorii din R. Moldova (...), era clar că formatul saloanelor de carte, organizate la Chișinău, nu mai corespunde exigențelor zilei de azi. Mai mult decât atât. Cu toate că saloanele erau declarate internaționale, de facto, la ele participau, în mare parte, numai

editurile din R. Moldova. Se cerea o schimbare de fond, având în vedere experiența din alte țări în acest domeniu. (...) Păcat că demnitarii de rang înalt și politicienii, în cvasiunanimitate, n-au fost printre vizitatorii „Bookfest”-ului, și cu atât

mai puțin printre cumpărătorii de carte expusă la standurile editurilor. În țările civilizate, politicienii utilizează aceste manifestări culturale cel puțin în scopuri electorale. Ai noștri nici la aceasta nu se pricep.”

16
>

„PORUMBEII VENEȚIEI”

„(...) Poezia se mătură de pe străzi,
au aflat,
se toarnă în sticle și se exportă,
dar nu se vinde!

Ochiul vremii îl văd prăfuit,
ca o sferă crăpată...”

< 12

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

ÎN DEZBATERE: ALEEA CLASICILOR – P. 5, 7.

CRITICI LITERARI ION POP ȘI EUGEN LUNGU CONTINUĂ DEZBATERICA ÎNȚIATĂ ÎN NUMERELE TRECUTE ALE „REVISTEI LITERARE” PRIVIND ALEEA CLASICILOR DIN CHIȘINĂU

CRONICI LITERARE – P. 8, 11

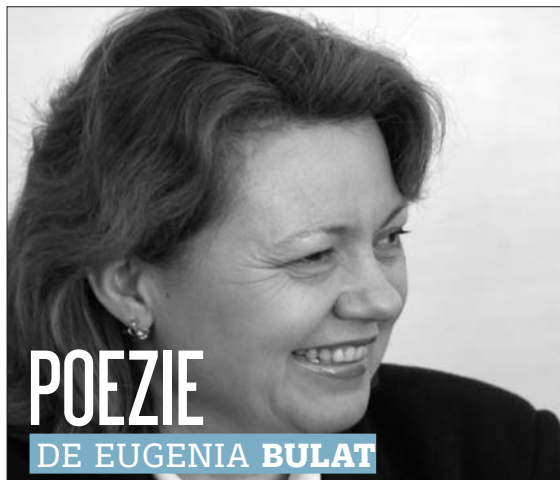
DE MIRCEA V. CIOBANU ȘI MARGARETA CURTESCU

PROZĂ ȘI VERSURI – P. 18, 19

DE ION IACHIM ȘI VITALIE RĂILEANU

EUROPOESIA – P. 22

CÂTEVA POEME ALE PARTICIPANȚILOR LA FESTIVALUL „EUROPOESIA” CE A AVUT LOC LA BRĂILA, ROMÂNIA, SEPTEMBRIE 2016

CUPRINS

EDITORI:
UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău

ANUL 2 | NUMĂRUL 9 | SEPTEMBRIE | 2016

22 EUROPOESIA. FESTIVAL DE POEZIE EUROPEANĂ. BRĂILA, ROMÂNIA, 2016

03 ADUNAREA GENERALĂ

15 „DAIREA”

04 TEOFANII ÎN FORMAT A4

„CULTIVÂND INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ”
DE TEO CHIRIAC

05 MIRADOR

„A FI SAU A NU FI STATUIE”
DE ION POP

06 O AVANPREMIERĂ

„DESPRE CRITICA LITERARĂ ȘI GUSTUL PUBLIC”
DE RĂZVAN VONCU

07 DEZBATERE

„ALEEA CLASICILOR: DIN CENTRU PÂNĂ LA BULBOACA”
DE EUGEN LUNGU

19 „FILE DIN CALENDARUL UNUI CARDIAC”

08 CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

„SECRETARUL LITERAR AL [MIZERIEI] TRANZIȚIEI”
DE MIRCEA V. CIOBANU

09 VIAȚA LITERARĂ

„SFĂTOSUL DE LA MĂLĂIEȘTI”
DE GRIGORE CHIPER

10 AUTORI DE IERI ȘI DE AZI

„ROBERT CHAMBERS ȘI REGELE ÎNVEȘMÂNTAT ÎN GALBEN”
DE MARCEL GHERMAN

11 NOTE DE LECTURĂ

„POEZIA «CARE SE NAȘTE INSTANTANEU CU RESPIRAȚIA»”
DE MARGARETA CURTESCU

12 POEZIE

„PORUMBEII VENEȚIEI”
DE EUGENIA BULAT

14 (IM)PACTUL AUTOBIOGRAFIC

„DIN INFERN, CU DRAGOSTE” (II)
DE AURA CHRISTI

18 PROZĂ

„SFINȚII AU IEȘIT LA COASĂ”
DE ION IACHIM

20 ROZA VÂNTURILOR

„JURNAL DE ITALIA” (X)
DE LEO BUTNARU

24 TRADUCERI

„UN STAT ÎN CĂUTAREA NAȚIUNII”
DE NICOLAS TRIFON

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ ȘI DIALOG CULTURAL

Director: Arcadie Suceveanu

Redactor-șef: Teo Chiriac

Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru

Secretar de redacție: Grigore Chiper

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț

Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:

MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724

Fax: (+373 22) 237118

E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la
Ministerul Justiției al Republicii Moldova
în data de 03 martie 2015
Numărul de înregistrare: 297

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul
Ministerului Afacerilor Externe al României –
Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de
Pretutindeni – www.dprp.gov.ro.

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele publicate în Revista literară nu reprezintă
poziția oficială a DPRP sau ICR.

Toate textele și imaginile inserate în paginile
publicației Revista literară nu pot fi reproduse și nici
distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

EDITORIAL

de ARCADIE SUCEVEANU

ALEXANDRU PALEOLOGU DESPRE PROSTIE, VICLENIE ȘI TERTIPURILE DIAVOLULUI

„În ce cred?
Aș putea să răspund
pur și simplu în Dumnezeu, ter-
men pe care-l puteți lua cum vreți
(energie, materie, spirit,
forță, natura naturans...).

Dar prefer să afirm
Credo-ul tradițional, fără
circumlocuțiuni. Cred așadar
și în realitatea Celui viclean,
constat adică viclenia Prostiei și
prostia vicleniei. Căci asta e
Diavolul: Prostia.
El nu e, cum crede lumea,
deștept, subtil, ironic,
mefistofelicetc. Nu. E prost.
Intelligență diabolică:
sintagma asta e stupidă,
e un nonsens.
Diabolică e numai prostia
(răutatea și Răul sunt
efectele ei secundare).
Prostia și Răul sunt realități
transcendente, cu caracter
numinos, sunt ceva ungeheuer,
ca să mă exprim ca Rudolf Otto.
Priviți (ocaziile sunt nenumărate)
cât de vicleni pot să fie imbecilii,
ce tertipuri le dau prin cap,
pe care inteligența nu le
imaginează, nu fiindcă ar fi
incapabilă, ci fiindcă nu-și pierde
vreamea cu stupidele scopuri ale
tertipurilor (tertipurile nu au
decât scopuri stupide și, firește,
rele, distrugătoare). Prostia este
eternă și invincibilă; e o hidră cu
nenumărate capete care cresc
la loc de câte ori le tai,
de aceea trebuie sc
tăiate mereu cu acizii
inteligenței, pentru a o ține în
șah ; e tot ce se poate face contra
ei. Ați observat că, de câte ori se
vorbește despre prostie,
așa, în general, se supără
foarte multă lume? E greșit
a crede că proștii nu-și dau seama
că sunt proști. Știu
foarte bine că sunt și au un
instinct infailibil în a detecta
inteligența și în a se mobiliza
împotriva ei, spontan și
organic, sistematic
și înverșunat.”

(Alexandru Paleologu,
Despre lucrurile cu adevărat
importante, ediția a II-a, Iași,
Editura Polirom, 1998)

ADUNAREA GENERALĂ

ECHIPA CARE VA VENI LA CONDUCERE PE 7 OCTOMBRIE VA TREBUI SĂ AIBĂ UN PROGRAM DE ACȚIUNI COERENT ȘI BINE STRUCTURAT, ÎN STARE SĂ CONDUCĂ LA REFORMAREA ÎN CONTINUARE A UNIUNII, LA O MAI EFICIENTĂ OCROTIRE SOCIALĂ A COLEGILOR NOȘTRI ȘI LA O MAI FERMĂ APĂRARE A DREPTURILOR LOR DE AUTOR.

Pe 7 octombrie curent, va avea loc Adunarea Generală ordinară a USM, eveniment de importanță majoră în viața breslei, la care va fi aleasă o nouă conducere pentru următoarea perioadă de patru ani. În Raportul de activitate vom prezenta situația la zi a instituției, vom scoate în evidență succesele și insuccesele din mandatul care se încheie, vom vedea în ce măsură am reușit să înfăptuim proiectul de reformă a USM, proiect care, acum patru ani, își propunea ridicarea prestigiului breslei și reabilitarea imaginii scriitorului, distrusă în anii din urmă. De asemenea, în noul Program de candidat la președinția USM, cu care ne vom prezenta în fața scriitorilor, vom formula angajamentele și dezideratele noastre pentru următorii patru ani. În acest editorial nu ne propunem decât să punctăm câteva chestiuni de ordin mai general, cu referire la câteva aspecte dintre cele mai importante ce vizează strategia și direcțiile principale de activitate a USM.

Așa cum am afirmat și cu alte ocazii, scriitorul din Republica Moldova a ajuns victima unei perioade istorice marcate de corupție și jaf generalizat și a unei societăți degradate care nu pune mare preț pe valorile spirituale. Societatea de consum guvernată de tehnologii informaționale și criza financiară mondială, care a afectat serios lumea modernă, au creat probleme mari culturii. Iar la noi, unde situația economică este extrem de precară, problemele legate de scris și literatură – editarea de carte, remunerarea insignifiantă a muncii autorilor, lipsa de protecție socială a oamenilor de cultură, marginalizarea scriitorului pe scena istorică etc. – se resimt mai acut ca oriunde. Astăzi nu mai există cenzură sau altă formă de suprimare a gândirii libere, dar vocea scriitorului rămâne practic neauzită. Libertatea scrisului este subminată de frustrări și privațiuni materiale. Din păcate, clasa politică a uitat ce rol au avut scriitorii în transformarea societății. Pusă pe căpătuială, ea se face a nu ști că anume scriitorii au stat la baza creării statului RM. Suntem nevoiți să umblăm cu cerșitul pe la mai-marii zilei, să ne ploconim în fața unor persoane aflate „în capul bucatelor”. Insituțiile culturale sunt mai curând „tolerate” decât sprijinite, iar uniunile de creație sunt niște ambar-

cațiuni lăsate să plutească în derivă. În aceste condiții, e tot mai greu să menții pe linia de plutire o instituție de cultură cum este USM, să achiți la timp facturile și impozitele ce cresc zi de zi, să asiguri buna funcționare a mecanismului economic și administrativ, să reprezinți onorabil Uniunea în fața cititorilor, la forurile și instanțele publice din țară și din afară.

Având în vedere aceste realități deloc încurajatoare, ce acțiuni ar trebui întreprinse în perioada următoare pentru a asigura soluționarea sarcinilor curente ale instituției scriitoricești, redresarea ei economică, racordarea noastră la cerințele unei lumi moderne aflată în continuă schimbare?

Unul din motivele mele de satisfacție e că, în perioada cât am fost președinte al USM, am reușit să consolidez breasla scriitorilor, să o fac mai solidară, aplănând tensiuni și discordii ce măcinau Uniunea de ani de zile. Dezbinarea este drumul spre nicăieri. Noua echipă ce va veni la conducere pe 7 octombrie va trebui să promoveze aceeași politică de consolidare a breslei, guvernată de spiritul colegialității și bune înțelegeri, astfel încât toți scriitorii, indiferent de formula artistică pe care o cultivă sau de apartenența la o generație sau alta, să fie observați și apreciați în cadrul Uniunii, să beneficieze de sprijin moral și material. De asemenea, ea va trebui să promoveze spiritul novator, ce presupune depășirea schemelor învechite și a formulelor perimate, să perfecționeze stilul de lucru al staffului de conducere, pe care ni l-am dori mai „tehnocrat”, mai eficient în comunicarea cu scriitorii, cu mass-media, cu publicul iubitor de literatură. Considerăm că una din prioritățile noii echipe de conducere va trebui să fie reînființarea Biroului de propagare a cărții și de promovare a valorilor literare autohtone. Scriitorii simt nevoia acută să revină la practica relaționării directe cu cititorii, la dialogul permanent cu societatea.

De mai mulți ani, la USM se derulează un program de burse de creație. Începând din 2011, Uniunea a acordat anual între 3 și 10 burse de acest fel. Acest program merită a fi susținut, neabătut, și în anii care urmează.

În calitate de președinte al USM, am participat personal la elaborarea Legii

culturii și a Legii cu privire la indemnizațiile de merit și am insistat ca ele să fie adoptate în timp util de către legiuitori. La ora actuală, 18 scriitori beneficiază de asemenea indemnizații. Președintele nou ales va face demersuri către autoritățile competente pentru a spori numărul de indemnizații. Totodată, va căuta să găsească și alte forme de remunerare a scriitorilor, optând pentru adoptarea unei legi care să prevadă acordarea unui supliment de pensie în proporție de 50 la sută pentru membrii USM. Această formă există în România. Ea ar trebui implementată cât mai curând posibil și în RM.

Se știe că editarea de carte a suportat, în ultimul timp, mai multe modificări. Editurile au fost invitate să propună Ministerului Culturii liste de autori și de cărți pe care ar dori să le editeze. Dar nu toți scriitorii reușesc să-și tipărească lucrările în cadrul programului finanțat de stat. Pentru aceștia, urmează a fi căutate soluții alternative.

O altă problemă nerezolvată până la capăt e problema drepturilor de autor. Pentru munca lor literară, autorii sunt retribuiți în mod insignifiant. Iar uneori remunerarea este de-a dreptul inexistentă. În acest sens, se va insista ca Guvernul să prevadă în programele de editare fonduri corespunzătoare pentru drepturile de autor.

În ultimii ani, la USM a fost reînființată instituția traducerii. Avem deja o rețea de traducători care ne-au vizitat, cu care întreținem relații și care au reușit să editeze mai multe antologii de opere de autori basarabeni în alte limbi europene. Această activitate va trebui susținută și în continuare.

Echipa care va veni la conducere pe 7 octombrie va trebui să aibă un program de acțiuni coerent și bine structurat, în stare să conducă la reformarea în continuare a Uniunii, la o mai eficientă ocrotire socială a colegilor noștri și la o mai fermă apărare a drepturilor lor de autor. Totodată, realizarea programului va trebui să aducă un spor de imagine scriitorului, să contribuie efectiv la refacerea prestigiului cultural al instituției scriitoricești, instituție pe care avem obligația morală să o menținem ca pe unul dintre cele mai autorizate centre de promovare a valorilor naționale.

© N. RĂILEANU

CULTIVÂND INTELI GENȚA EMOTI ONALA

DE TEO CHIRIAC

TEOFANII ÎN FORMAT A4

Deși sunt încă departe de vârsta monotoniei, a resemnării, a crispării involuntare, îmi place uneori să mă conectez la energiile debordante, impetuoase, tinerești, conținute în exclamațiile unor oameni extraordinari, exclamații rostite în momentele lor de bucurie, de uimire sau de maximă inspirație. Este ca atunci când, ajuns în impas, pentru a-ți susține punctul de vedere în fața unui public rece, insensibil, neîncredător, apelezi la experiența spirituală a unui sfânt sau la unele expresii care au fixat jaloane în timp, au constituit borne călăuzitoare, repere recognitive, printe fenomene și evenimente, de-a lungul istoriei.

Una dintre aceste expresii, exclamații, invocări salvatoare este: „Effatta!” (în traducere din aramaica veche: „Deschide-te!”). Ea aparține lui Isus din Nazaret și a fost rostită în momentul când, rugat de mulțime, a pus mâna pe un surd, care era și găngav, „și urechile lui s-au deschis, iar legătura limbii lui îndată s-a dezlegat, și vorbea bine”.

O frază care a reușit să dezlege multora nu doar limba, ci și ochii este a lui Galilei din Florența. E faimoasă: „Și totuși, se învârtește!” („Eppur si muove!”), rostită în 1633, după ce și-a retractat concepțiile, fiind obligat să o facă de un tribunal subordonat Inchiziției.

Apoi emoționantele cuvinte rostite de americanul Neil Armstrong pe 20 iulie 1969, în momentul în care a pășit pe suprafața Lunii: „Acesta este un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire” („One small step for man, one giant leap for mankind”).

Între ultimele două fraze înaripate există o perioadă de timp de peste trei secole, perioadă în care au fost rostite zeci și sute de fraze celebre, cuprinse în zeci și sute de cărți, dicționare și enciclopedii, cuvinte memorabile care au făcut și mai continuă să facă istorie, descoperindu-i brusc profunzimile. De exemplu: „Troia există!”, rostită de arheologul german Heinrich Schliemann. Sau aceasta: „Eu am privit chipul lui Agamemnon!”, rostită în culmea fericirii, crezând că printre ruinele de la Micene a descoperit masca de

aur a eroului homerian. Sau textul arheologului care a telegrafiat în 1874 regelui grec: „Maiestate, v-am descoperit strămoșii!”

Urmează istorica frază, aparținând poetului Mihai Eminescu, din textul publicat cu doi ani mai târziu, în 1876, în *Curierul de Iași*: „Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum. Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem – români.”

Aici, adică acolo, în istoria strămoșilor, încă necunoscută, nedescoperită, acolo stau nebănuitele energii inspiratoare, acolo pâlpâie flacăra ce poate trezi conștiințe, poate căli caractere, poate cultiva inteligență emoțională.

Așadar, iată o preocupare plăcută și utilă pentru toți, indiferent de vârstă, de domeniul de activitate, de nivelul de receptare al publicului: deșteptarea conștiinței, călirea caracterului, cultivarea neobosită a inteligenței emoționale.

DECLARAȚIA

CONSILIULUI UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA CU PRIVIRE LA RECENTELE AFIRMATII ALE AMBASADORULUI STATELOR UNITE ALE AMERICII ÎN REPUBLICA MOLDOVA, EXCELENȚA SA, DOMNUL JAMES D. PETTIT

Consiliul Uniunii Scriitorilor din Moldova, întrunit expres într-o ședință lărgită, se vede nevoit să ia atitudine față de declarațiile sfidătoare de adevăr și vădit nediplomatice ale ambasadorului SUA în Republica Moldova, James D. Pettit, făcute la un post public de televiziune cu acoperire națională, declarații ce ating tocmai „sfânta sfintelor”, adică valorile identității naționale românești, unitatea de limbă, istorie și cultură, care au stat la temelia Mișcării de eliberare națională, începute și consolidate în anii ”80 ai sec. XX tocmai în jurul Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Pe deplin conștienți de situația complicată la ora actuală în Europa și de necesitatea de a nu o înrăutăți, împărtășim totuși convingerea că anume în acest context se cer declarații verificate și echilibrate.

Lupta cu „imperiul răului”, formula aparținând președintelui american de atunci Ronald Reagan, includea, de la bun început, respingerea falsurilor referitoare la anexarea, în 1812, a Basarabiei la Rusia țaristă, și a celor staliniste privind existența celor două limbi și două popoare, și impunea lichidarea consecințelor odiosului Pact Ribbentrop-Molotov din anul 1939. Amintim că înțelegerea perfidă dintre cei doi tirani – Stalin și Hitler – a provocat declanșarea celui de-al doilea război mondial prin împărțirea sferelor de influență, ocuparea statelor baltice, dezmembrarea Poloniei, iar teritoriul dintre Prut și Nistru (ieri Basarabia istorică, azi Republica Moldova), fiind rupt de la Patria-mamă – România...

Miza Mișcării de eliberare națională și ideile de bază ale Declarației de Independență a Republicii Moldova, din 27 august 1991, vizau, prin excelență, desprinderea de „imperiul răului”, revenirea în timp „la spațiul istoric al devenirii noastre naționale” și sprijinul acordat de cea mai democratică țară din lume – SUA. Regretăm, între altele, că domnul Ambasador nu a citit, precum se vede, Declarația de Independență, documentul edificator pentru întemeierea statului modern Republica Moldova.

Și iată că, ad advêrso, tocmai un diplomat american, după 25 de ani de Independență sfâșiată de războaie, de separatism, de embargouri și blocaje economice dinspre Rusia, vine nitam-nisam, (în preajma campaniei electorale!) să facă jocul Rusiei și să anuleze orice speranță în libertate și unitate națională cu niște declarații trase la indigo din mașinăria propagandei kaghebigiste: „Moldova nu este România”, „Moldova își are propria ei istorie”, „Alăturarea (sic!) de România nu este o alegere practică”, „este important ca moldovenii să se recunoască a fi moldoveni, o națiune aparte”, sau „Moldova, țară multietnică”?!

Subliniem pentru Excelența Sa că niciun diplomat american, începând cu Mary Pendleton și terminând cu William H. Moser, nici vicepreședintele Joe Biden și nici Secretarul de Stat John F. Kerry, care ne-au vizitat republica, nimeni și niciodată nu și-a permis un asemenea afront – ingerință în realitățile noastre (e adevărat, complexe și sinuoase), dar nutrite de spe-

ranța ieșirii la limanul european și revenirii în hotarele firești ale națiunii române.

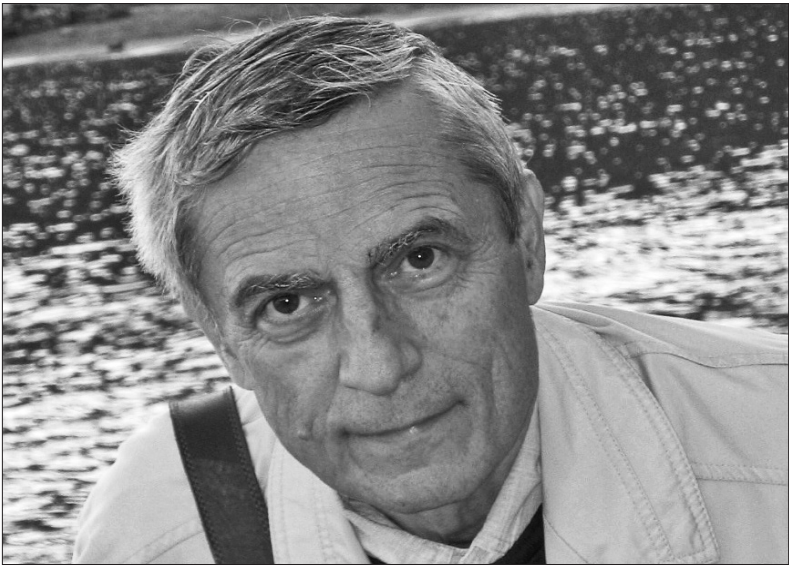
Este straniu și faptul că interviul lui James D. Pettit nu conține nicio aluzie la retragerea armatelor ruse de pe teritoriul nostru în conformitate cu Acordul de la Istanbul, 1999, și la perspectiva aderării Republicii Moldova la NATO, în schimb, stimulează poftele separatiste („Transnistria trebuie să aibă un statut special”), dezgolind astfel ineficiența explicabilă acum a formatului „5+2” în reglementarea conflictului transnistrean.

Să fie toate acestea rodul unui spirit ignorant sau al unor idei fundamental greșite? Să fie oare poziția oficială a Departamentului de Externe al SUA?

Așteptăm o atitudine netă de la instanțele menite a clarifica și spulbera nedumeririle noastre. Iar pe ambasadorul SUA în RM, dacă nu va fi revocat între timp, îl invităm la o discuție în cadrul Uniunii Scriitorilor (Români!) din Republica Moldova, în urma căreia poate își va lichida lamentabilele carențe de necunoaștere a istoriei românilor basarabeni din actuala Republică Moldova.

Deocamdată, ne limităm a taxa și contesta gafa diplomatică monumentală a unui funcționar american care ni se pare a nu fi învățat nimic din cei aproape doi ani de sejur plăcut la o margine de Europă.

Consiliul Uniunii Scriitorilor din Moldova
30 august 2016

MIRADOR

A FI SAU A NU FI
STATUIE

DE ION POP

Urmează, de data asta, un mic gest de amestec, amical desigur, în treburile interne ale statuiilor moldovene de „clasici”. Am citit și eu răspunsurile la recenta anchetă a *Revistei literare* dedicată „Aleii Clasicilor”, cu o curiozitate cumva firească, și a scriitorului-cetățean, ca să zicem așa, și a celui care a avut cam de multă vreme mici probleme cu bronzul de pe socluri.

Să spun, totuși, mai întâi că preocuparea confrăților de la Chișinău îmi pare în felul ei legitimă, fiindcă un spațiu precum cel din parcul lor central, dedicat unor valori ale culturii românești, este unul simbolic prin excelență, un „loc al memoriei”, necesar ca memento al conștiinței naționale românești așa de deteriorate în anii mulți de dominație sovietică. Tre-când pe lângă statuile unor Eminescu, Alecsandri, Blaga, Nichita Stănescu, lumea își aduce aminte că a fost și mai poate exista și altfel decât cu gândul la jocurile politice dubioase ale orei, întorcându-se la valorile mari și durabile ale spiritului național. Că s-au strecurat sau vor să se strecoare printre nemuritori și făpturi mai puțin rezistente decât bronzul e adevărat, și e nevoie, desigur, de o anume... vigilență, chiar printre busturi și inscripții. Însă a face din asta o problemă de pus pe o ordine de zi urgentă a debaterilor culturale e, poate, o exagerare. Micul semnal de alarmă nu e rău că a fost tras, paza la vămile Eternității trebuie și ea întărită din când în când, atentatele la geometria sacră a unor locuri se cuvin prevenite contra lăcomiei, de pildă, a unor antreprenori ce urmăresc, cum atrage atenția Vitalie Ciobanu, exclusiv prozaicul profit pe metrul pătrat de spațiu închiriat, și așa mai departe. La București, și nu doar acolo, mutilări de acest gen s-au și făcut deja, și nu vor mai putea fi reparate curând.

Pe de altă parte, orgoliul creatorilor de frumos e mare și el, a deveni statuie, dacă se poate încă fiind în viață, e o năzuință mai veche, mai ales a celor care se tem că posteritatea nu le va fi îndeajuns de recunoscătoare. E notoriu, la noi, cazul lui Victor Eftimiu, scriitor desigur stimabil, care și-a instalat singur, prevăzător, în grădina casei, propriul bust... Urmașii, evident, nu i l-ar fi ridicat... Astăzi, îngâmfarea asta pare destul de ciudată, într-o vreme când demontarea și dărâmarea statuiilor unor mari „bărbați ai patriei” și ai lumii a devenit aproape fapt curent,

când numele de bulevarde istorice se schimbă ca orice altă etichetă, iar plăcile comemorative evocând mari personalități dispar fiindcă noilor sau vechilor proprietari de imobile nu le convine să li se împovăreze ori strice tencuiala de pe ziduri. Ba s-a ivit, cel puțin prin părțile noastre, obiceiul ieșit din comun al furtului de statui și embleme de pe soclurile din piețe, parcuri și chiar cimitire, nu din rațiuni estetice, de contemplație egoistă a unor opere de valoare, ci pur și simplu pentru a le valorifica metalul, vândut la kilogram, poate cu câțiva lei în plus, alături de fierul vechi al atâtor edificii industriale în ruină. Așa a dispărut, de exemplu din Parcul Central al Clujului, bustul unui compozitor stimat, înlocuit doar peste un număr de ani, când s-au găsit, desigur, fondurile necesare... Un semnal de alarmă pentru aspiranții la bronz ar putea fi și desfigurările la care îi supun pe marii răposați unii veleitari într-ale artei. Tot în orașul meu de pe Someș s-a văzut și se mai vede că faptul de a fi fost o figură eroică și tragică precum Avram Iancu nu te poate scuti de jignirea postumă a unui monument grotesc. Și, dacă bine-mi aduce aminte, nici de pe Aleea din Chișinău nu lipsesc rebuturile artistice.

Oricum, cu statuile nu e de glumit. În literatură și, cu precădere, în poezie, s-a putut constata o progresivă „coborâre în stradă” a cuvintelor, mai pe măsura omului tot mai „concret” al vremurilor noastre „nevoiaș”, iar pedestalele statuiilor de odinioară, înconjurate retoric de vestale și cununii înflorite, au scăzut cam de mult în înălțime. O formulă democratică a comunicării cu metalele gloriei a fost aceea de a așeza printre muritori câte-o personalitate devenită persoană și personaj convivial, ca în cazul marelui poet Fernando Pessoa, readus în pe terasa cafenelei mult frecventate de el la Lisabona în postura de comesean lângă care se poate așeza oricine, pe scaunul de bronz. Prin alte locuri, simplul „burghez” intrupat în metal apare plasat în mulțimea de pe stradă din care făcuse parte. La noi, un Brâncuși și-a așezat Masa Tăcerii în calea oricărui trecător dispus să mediteze o clipă la sine și la curgerea lumii, pe malul unui râu care fusese și al său și a rămas al tuturor. O prea mare distanță față de omul viu poate deveni și tulburător metafizică, înfiorând carnea trecătoare, - și „l'uom di sasso”, oaspetele de piatră al mozar-

tianului *Don Giovanni*, e una din marile mărturii ale acestei spaime și cutremurări. Suprarealiștii, cu precursorul lor în „pictura metafizică”, Giorgio de Chirico, au fructificat exemplar statuarul angoasant, șocul profund resimțit al contactului și confruntărilor dintre viu și inanimat, în prelungirea unor vechi tradiții literare și artistice.

Dacă mai poetizăm cât de cât mica reflecție, statutul de... statuie nu poate fi prea comod, prin „definiție”. A sta decenii întregi, ca Lenin, de pildă, cu brațul întins ca să arate calea cea dreaptă a popoarelor în Istorie, a trebuit să fie destul de obositor (și pentru statuie, și pentru popoare...), iar măruntele jigniri aduse zilnic de porumbei sau vrăbii capetelor de marmură sunt, la urma urmei, și inestetice...

În ce mă privește, am avut și eu, cum ziceam, unele probleme cu statuile. Învățasem de mult, de la unii și alții, că nu e cazul să ne cocoțăm pe pietre prea înalte, poziție riscantă din mai multe puncte de vedere, și nu în ultimul rând din cel retoric. Emfaza nu-i agreabilă nici la iluștrii demnitari ai zilei, iar a o vedea perpetuată în materiale mai rezistente îți poate strica definitiv buna dispoziție. E drept că, ajungând la o anumită etate cât de cât respectabilă, însă și obligat de neputințele trupului, și mai ales dacă treci printr-un parc cu monumente impunătoare, ai anumite ciudate ezitări. Într-un poem

în care făceam, nu foarte de mult, un fel de haz de necaz pe teme... proprii, imaginam o situație în care, amortirea picioarelor mă ispitea să mă așez pe „primul soclu liber”. Mai nou, acel vers elegiac-autoironic promite o variantă ceva mai realistă: mersul pe jos îmi pare mai sănătos totuși, iar bietul om ostentat se mulțumește și cu cel dintâi scaun neocupat, întâlnit în cale.

Redevenind serioși, și întorcându-ne pe Aleea Clasicilor, sunt și eu de părere că, dacă trebuie să fim atenți la posibilitățile „intruși”, împinși printre bronzuri din motive conjuncturale, cu „pile”, de la Primărie și de prin alte înalte administrații temporare, ar fi mai sănătos să ne cultivăm răbdarea până să devenim „clasici”. Sunt, Doamne, atâtea lucruri de gândit, de spus și de făcut ca scriitori și ca simpli cetățeni, ca oameni vii, pur și simplu! S-ar putea, desigur, să auzim și unele voci „din popor” care să spună că ne străduim degeaba, că, orice am face, „nu ne va face nimenea statuie”. Poate că totuși... - Iar dacă nu, vom fi lucrat la propria noastră șlefuire lăuntrică și, printr-o fericită contaminare, a unor semeni la care dalta a cioplit mai puțin.

Cu un fel de melancolie, îmi vine acum în gând și o înțeleaptă zicală adusă ironic la zi, spre sfârșitul dictaturii lui Ceaușescu, de regretatul critic literar Cornel Regman: „Statul arde și statuia se piaptănă”. De ținut minte.

La bustul lui Lucian Blaga, 2010

© N. RĂILEANU

O AVANPREMIERĂ

DESPRE CRITICA LITERARĂ ȘI GUSTUL PUBLIC*

de RĂZVAN VONCU

Are publicul gust? Nu e nevoie să coborâm prea adânc în scorile noțiunii de *gust*, pentru a sesiza caracterul ei personal. Chiar dacă are un conținut mai complex, de fapt, decât cel cuprins în liminara distincție îmi place/ nu-mi place, gustul include un set de elemente indisolubil legate de personalitate, de individ: 1) predispozițiile sale, 2) experiența sa estetică, și, în fine, 3) conștiința sa pozițională. Dacă ultima este, în anumite condiții, reductibilă la criterii de grup – căci ține de apartenența socială și culturală – și determină polarizări la nivel paradigmatic (unii preferă muzica simfonică, alții jazzul, alții muzica populară ș.a.m.d.), celelalte două sunt ireductibile și determină apropierea diferențiată de obiectele artistice concrete. Ne naștem cu predispoziții artistice diferite, pe care le dezvoltăm, nu contează cum, în experiențe estetice diferite. Chiar dacă, etimologic vorbind, vocabula *gust* ține de o experiență senzorială directă (căreia, în plus, i se poate reproșa și relativitatea), în realitate gustul literar depinde, poate, mai mult de un set de experiențe cognitive succesive care compun, împreună, un profil distinct fiecărui receptor în parte.

Este ceea ce știau, de fapt, anticii, atunci când formulau înțeleptul dicton *De gustibus non disputandum*, tradus cam mahalagește la noi prin truismul *Gusturile nu se discută*. Gusturile naturale nu sunt obiect de *dispută*, întrucât ele țin în mod intim și nemijlocit de individualitate. Dar cele artistice se discută, cât timp până și prejudecata co-

mună (ca să nu mai vorbesc de estetică) postulează distincția între *bun gust* și *prost gust*.

Evident, gustul public nu este nici o medie a tuturor gusturilor individuale (pe care cine ar putea-o face?), nici o impunere, de sus în jos sau de jos în sus, a unei anumite norme, stabilită arbitrar ori pe baza unor criterii. Ne putem mai degrabă imagina relația dintre gustul individual și cel public asemeni celei, cunoscute din lingvistică, dintre limbă și vorbire. Fiecare dintre noi vorbește o vorbire proprie, în care există însă elemente care permit identificarea ei de către alți vorbitori ai altor vorbiri, limba fiind de fapt suma acestor elemente de identificare.

Gustul public este, așadar, un *cod*, nu o normă. Un *sistem de inteligibilitate* în spațiul valorilor, nu un tabel al lui Mendeleev, din care textele și scriitorii să fie scoși sau în care să fie introduși ori mutați, în funcție de schimbările decretate de cineva.

Acest mod de existență a gustului public, ca un cod care – ca să preiau o idee dragă lui Noica – se divide fără să se împartă (adică fără să își piardă esența), configurează, în consecință, un mod de funcționare paradoxal. Dacă gustul natural este ireductibil personal și, în această calitate, funcționează tiranic și exclusiv, prin reducere la opoziția îmi place/ nu-mi place, gustul public este în permanență plural. S-a observat demult că în interiorul fiecărei epoci literare se află, pe lângă curentul principal (cel care dă semnul epocii), semnele reziduale ale epocii precedente și cele

incipiente ale epocii următoare. Același imperativ al inteligibilității, al decodării textului, impune aceste transferuri subiacente, care există chiar și în epoci literare în care libertatea de creație este înlocuită de dictatul politic. Acestei pluralități funciare a gustului public îi corespunde, de altfel, în oglindă, pluralitatea inevitabilă a criticii literare.

Nu spun o noutate nici dacă afirm că, în interiorul evanescent al noțiunii de gust public, există totuși o dovadă irefutabilă a *existenței* acestuia: este vorba chiar de propria-i istoricitate, vădită atât în mersul formelor literare, cât și în modificarea, în timp, a judecăților de valoare cu privire la opere și autori. Modificările nu vizează numai fireștile reasezări axiologice, în care unii autori (puțini) sunt redescoperiți și valutați în sus, iar alții (cei mai mulți) coboară inexorabil în judecata de valoare a criticului. Ci și mutații pe palierul categoriilor de lectură: autori cândva de Academie nu mai sunt astăzi decât lecturi pentru cei mici, poeți care, odinioară, sentimentalizau o națiune nu mai sunt decât obiecte de decor la festivitățile oficiale.

A apărut, recent, în critica noastră un îndemn la renunțarea la lectura estetică a textului literar, tocmai în temeiul fals al inexistenței unui (unic) gust public. Argumentul este că această lectură estetică ține de o epocă revolută și de o perspectivă elitistă asupra discursului public, în timp ce astăzi avem de-a face cu un spațiu intelectual pluralist, căruia ar trebui să-i corespundă o lectură pluralistă a operei literare. Noțiunea de gust public este considerată o expresie

sie a acestui spirit elitist, o formă de totalitarism spiritual, ce trebuie respinsă în numele valorilor democratice ale post-umanismului.

Las la o parte erorile de judecată, lipsa de informație și fracturile de logică din argumentele celor care cred asta, care îi duc către generalizări pripite și concluzii vădit eronate. Semnalez doar faptul că, așa cum am arătat puțin mai înainte, gustul public nu a fost niciodată o structură unilaterală și cu atât mai puțin una elitistă. De asemenea, criticul nu are niciodată o reprezentare simultană a acestui gust public, ci doar – în cazul în care e foarte bun – o intuiție a unei tectonici virtuale, care îi permite să aproximeze eventualele trasee pe care va evolua acesta. Doar istoricul literar, beneficiind de factorul timp și de istoricitatea fenomenelor trecute, poate configura cu o relativă precizie codul literar al unei epoci.

Criticul de întâmpinare ar fi bine, în această proiecție ideală, să scrie având în minte în permanență o virtuală istorie a literaturii, chiar dacă pe aceeași din urmă n-are de gând să o scrie vreodată. Însă distanța dintre *deziderat* și *posibilitate* este enormă și n-ar trebui ignorată, mai ales când îți propui, așa cum o fac colegii la care mă refer, să tai critica actuală în două și să-ți însușești, moromețean, măcar o jumătate din ea.

* Din volumul *Arhitectura memoriei*, care va fi lansat în cadrul Festivalului Național de Literatură, FestLit 2016, la Cluj-Napoca.

NOI APARIȚII

EDITURA ȘTIINȚA

**SFATUL ȚĂRII. DOCUMENTE (1).
PROCESELE-VERBALE ALE ȘEDINȚELOR ÎN PLEN**

EDIȚIE DE ION ȚURCANU

Acest volum, care inaugurează editarea documentelor Sfatului Țării, conține principalele mărturii documentare despre activitatea primului Parlament al Basarabiei: procesele-verbale ale ședințelor sale în plen. În scopul transmiterii cât mai exacte a informației ce se conține în ele, acestea au fost reproduse după originalul în limba rusă a vremii, cu puține ajustări ortografice.

Fiecare document este însoțit de note și comentarii, care înlesnesc și completează datele și mesajul acestuia. La textul de bază sunt anexate trei tabele cu liste ale membrilor Sfatului Țării, acestea conținând o serie de date despre originea socială, vârsta, studiile, apartenența politică și activismul deputaților. Volumul include un amplu studiu introductiv, care caută să arate ce a fost Sfatul Țării ca fenomen istoric și ce rol i-a fost hărăzit în angrenajul complicat al evenimentelor în care a fost antrenată Basarabia în anii 1917-1918.

DEZBATERE

ALEEA CLASICILOR:
DIN CENTRU PANA
LA BULBOACA

de EUGEN LUNGU

Ce păcat că discuțiile despre Aleea Clasicilor au început abia acum și nu două decenii în urmă! Ar trebui să-i fim recunoscători dlui Mihail Gh. Cibotaru că a atins această problemă. Căci de la un timp ansamblul sculptural a început să se extindă mai repede decât liniile de troleibuz ale edilului capitalei. Extrapolând astfel conceptele și gusturile unor înși întrepizi care și-au ochit și pentru ei câte un loc în marele panteon în aer liber.

Luările de atitudine pe marginea sesizării dlui M.Gh. Cibotaru au fost diverse. Evident, scriitorii, voci distincte, nu pot să cânte în cor, de aici și diversitatea opiniilor exprimate de aceștia. De la „Hai să facem așa!” până la „De asta ne arde nouă acum?” Unii pur și simplu s-au strofolit public, fără a propune ceva.

Din polifonia părerilor aş evidenția câteva, care privesc aspecte concrete. Primul aspect, primordial după mine, atins de majoritatea colegilor, dar examinat în amănunțime de Emilian Galaicu-Păun, ține de criteriul valoric al candidaților la gloria clasicilor. Mai simplu – scriitorul se întreabă și ne întreabă: cui dintre creatorii trecuți la cele veșnice i s-ar putea ridica un bust pe Alea fără ca bronzul acestuia să nu roșească, iar numele său să nu trezească nedumeriri și îndoieli (sau chiar zâmbete ironice!) când va fi să se depună flori la postamentul nemuritorului? Căci oricâte rezerve am avea față de componența și intențiile inițiale ale citorilor Aleii Clasicilor (1957), ansamblul din centrul Chișinăului a căpătat în ochii noștri o importantă dimensiune simbolicoculturală. Aleea Clasicilor, în varianta ei din anii '60, era o istorie a literaturii turnată în bronz și în granit și avea un profil, vorba lui Mircea V. Ciobanu, realist-socialist. În primul rând, prin componența clasicilor aleși pentru a o înființa, în al doilea rând, prin maniera executării sculpturilor. Componența e, se vede de la o poștă, una exclusiv geografică, fără mari scrupule valorice. Alexandru Hâjdeu, Constantin Stamati, chiar și „cuibul de înțelepciune” Al. Donici rămân la periferia ariei clasice general-acceptate.

Ei bine, ce s-a făcut s-a făcut, Aleea inițială e deja un fapt istoric despre care putem discuta, dar pe care nu cred că îl putem schimba (nici n-ar fi bine...). Pro-

blema e ce facem în continuare. Fiindcă tentațiile de a umple grădina publică din centru cu noi „clasici” sunt foarte mari. A doua zi după moarte, scriitorul, prin zelul prietenilor, e și propus pentru înveșnicirea în bronz în prelungirea Aleii. În ideea că așa le vor administra și prietenii lor gloria postumă. Emilian Galaicu-Păun dă două exemple de grabă excesivă în acest sens și de mai multe intenții eșuate, dar care, mai știi, s-ar putea realiza. *Dacă vrem ca Aleea Clasicilor să nu se extindă până la aeroport ori până la Bulboaca, atunci trebuie elaborat un statut al ei.*

* * *

Călina Trifan ne-a reamintit ce înseamnă un clasic și de aici ar trebui să pornim. Nu e cazul să luăm exemplu de la Biserică, dar cred că ar trebui să meditam un pic la criteriile drastice pe care le aplică, de regulă, comunitatea religioasă în cazul sanctificării. De multe ori, sancționarea se produce după sute de ani de la decesul unui marcant slujitor religios. Sigur, scriitorii nu sunt niște sfinți, unii par a fi chiar contrariul lor, așa că nu vom invoca aici sutele de ani. S-ar impune totuși o pauză de reculegere de circa 20-30 de ani în cazul candidaților noștri. Dacă și după acest filtru temporal societatea va resimți necesitatea de a-l menține pe X sau Y în memoria ei, atunci să se facă demersurile convenite pentru a i se turna chipul în bronz. Sigur, criteriul unic de selecție ar trebui să fie cel valoric. Pentru „eroii neamului”, cum se obișnuiește a spune la noi, dacă aceștia au fost și scriitori, busturile se vor amplasa în altă parte. Repet: criteriul esențial pentru Aleea Clasicilor trebuie să fie, în primul rând, opera.

Pentru a evita o evoluție haotică a ansamblului ar trebui să avem și un proiect de perspectivă. Mircea V. Ciobanu dă o listă întreagă de clasici care ar întruni cele două criterii de mai sus. Pe cine îl selectăm totuși dintre cei vreo patruzeci de scriitori incluși în listă? Cred că și aici ar fi vorba de cei mai valoroși, cu un impact esențial asupra culturii românești.

Mircea V. Ciobanu invocă și alt aspect de care ar trebui să ținem seamă – căror criterii estetice ar trebui să corespundă portretele sculpturale ale clasicilor? În anii '60, acestea erau cele

realist-socialiste. După 1990, busturile nu au mai fost evaluate în niciun fel – se pare că Aleea a fost continuată prin ce se găsea în depozite, atelierele meșterilor sau chiar în debarale, fără ca cineva să-și facă griji prea mari în ceea ce privește valabilitatea artistică a sculpturilor. De aceea ansamblul are acum un stil fără stil, eterogenitatea lui artistică fiind vizibilă chiar și pentru neinițiații în artele plastice.

Mi se pare judicioasă propunerea lui Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor, de a crea o Comisie Națională formată din membri marcanți ai asociațiilor de creație care să elaboreze statutul Aleii, statut ce va fi legiferat apoi printr-o decizie guvernamentală. Inițiativa trebuie să vină totuși de la Uniunea Scriitorilor care urmează să facă un demers către Ministerul Culturii pentru a nu lăsa lucrurile să treneze. Nu cred că e bine să se schimbe profilul scriitoricesc al ansamblului. Pentru compozitori, artiști plastici, oameni de teatru ș.a. urmează să se găsească alte spații.

Protoiereul Petru Buburuz ne dă un exemplu perfect viabil în acest sens.

Preacucernicul părinte a pus bazele unei alei „tematice”, cu busturile personalităților culturale bisericești: Varlaam, Dosoftei, Petru Movilă, Mateevici ș.a. Ansamblul e situat în fața lăcașului Sf. Apostoli Petru și Pavel de la Buiucani, parohie a preotului Buburuz. E o demonstrație pe viu cum o singură persoană, bine intenționată (bănuiesc fără amestecul statului), a realizat ceea ce se căznesc să facă (și o fac prost!) înalte foruri statale. Aleea pare o clonă a celei din centru, dar cu postamente ceva mai modeste, figurile din bronz fiind mai aproape de ochii privitorilor. Deocamdată s-au instalat câteva busturi, postamentele fiind gata deja pentru inaugurarea celorlalte. E un semn că totul se desfășoară după un plan prestabilit. Dacă am numărat bine, vor fi zece busturi. Eu cred că asemenea alei „tematice” pot fi create și în alte părți ale capitalei, care să înveșnicească memoria unor înaintași destoinici.

Aleea Clasicilor ar trebui să fie însă un spațiu de notorietate națională, ansamblul fiind rezervat doar celor mai buni dintre cei mai buni.

La bustul lui Nichita Stănescu. 2012

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

SECRETARUL LITERAR AL [MIZERIEI] TRANZIȚIEI

de MIRCEA V. CIOBANU

Julian Ciocan își încheie („în forță”, ca să-l citez de undeva din roman) trilogia despre tranziția moldovenească. Scriitorul intertextualizează în ultimul roman* (nu e metoda lui, dar aici o face explicit) titlurile celorlalte două. Într-un loc se evocă un eveniment care s-a întâmplat înainte să moară Brejnev (marcat, explicit, prin cursive), iar într-un altul apare un personaj „din Tărâmul lui Sașa Kozak”. Autorul prinde (în primul roman) un capăt al „stagnării”, apoi „perestroika”, „independența”, „tranziția”, în fine (în ultimul text), un fel de „restaurație”. Toate fazele unei revoluții. Adevărat, niciuna nu-l încântă. Noua sa producție este un roman dublu, inserând o povestire în ramă, un „roman despre război” (așa va aprecia un cititor din romanul-cadru narațiunea *inclusă*).

...Marcel Pulbere, proaspăt absolvent al Filologiei brașovene, revine la Chișinău. E anul 1995, Moldova își trăiește chinuitoarea tranziție și el e în căutarea unui serviciu (cartea e chiar despre asta: Odissea unui șomer prin instituțiile pârjolite de tranziție). Se dovedește că filologia nu e cea mai întrebăta meserie în tranziție. Căutarea unui job e și ocazia (narativă) de a cunoaște lumea tranziției. Fie că va cumpăra conserve de pește la o periferie a Chișinăului și le va vinde, cu un alt preț, la alta (depășind performanța lui Joyce, *odiseele* despre care spuneam se produc pe un perimetru minuscul, mahalaua sau cartierul întruchipând universul, iar când personajul nimerește în alt sector al orașului, el este Sindbad-călătorul: totul e necunoscut, misterios, ușor înfrorător, fie că va încerca să se angajeze la bibliotecă, la o universitate sau la alta (ignorând însă, inexplicabil, școlile), toate dezvoltă o lume încremenită, paradoxal, în ne-schimbare.

Personajul mai are o pasiune: a scris un roman fantastic (o distopie) și vrea să-l publice. Se revoltă de refuzul unui editor barosan, în fine, se găsește o editură „mică dar incisivă” care îi publică romanul. Dar fiindcă această *Apocalipsă după Julian* relatează catastrofa invaziei Transnistriei (= Rusiei) în Moldova, autorul este arestat și judecat pentru înaltă trădare.

Narațiunea paralelă și alternantă (toate capitolele pare) include chiar „romanul” lui Marcel Pulbere. La 25 iunie 2020 Transnistria atacă și ocupă

Republica Moldova. Naratorul nu explică motivele, premisele, contextul, dar nici invazia propriu-zisă. Povestea relatează consecințele acesteia pentru protagonistul „romanului în ramă”, profesorul de latină Nicanor Turturică. El – aici mi-am amintit de filmele sovietice despre invazia nemților – „fu aruncat cu brutalitate într-un subsol întunecos”. Pe holul Universității – deja ca într-un roman de Nicolae Dabija – portretul lui Eminescu este înlocuit cu portretul unui proletcultist. Până și bufetul universității se transformă „într-o citadelă a moldovenismului”. Pentru a fi eliberat, profesorul trebuie să accepte să predea „limba moldovenească”, ceea ce ar fi însemnat trădarea idealurilor.

Julian Ciocan este scriitorul tranziției, un fel de secretar literar al mizeriei ei. El a exploatat (nu doar explorat) „tema tranziției”, precum Grigore Vieru (un personaj frecvent în romanele sale) tema mamei. Adevărat, tranziția este cumva – oximoronic? – statică. Nimic nu se schimbă, în esență, din 1982 până în 2020.

Autorul decretează „tranziția nemiloasă” din primele fraze ale romanului. Lumea e urâtă, slinoasă, respingătoare; personajele sunt caricaturi. Debarcat în gara Chișinău (o intrare ex-abrupto, care mi-a plăcut), protagonistul fu „zdruncinat”, de la bun început, de „gunoaiile care năpădiseră peronul” și „mai ales de sutele de bătrâni stafidiți-încrâncenați” de pe „trotuarele crăpate din preajma gării”. În alt loc, „dezastrul plutea în aer” (?); treptele sunt „murdare”; editurile preferă „sămănătoriști zaharisiți”; chelnerița e „șleampătă, plictisită”; urbea e „cenușie, înghițită de tranziție”; clanța e „murdară”; eroul nimerește într-un coridor „a cărui obscuritate sfida olimpi-an lumina chioară a becului din tavan”; aude „țcănitul enervant al unei mașini de scris” (totul e grețos și respingător); dactilografa e „palidă, insomniacă”; în „camera cu pereți igrasioși trona dezordinea”; hârtiile erau „acoperite de un strat gros de praf”; eroii urcă pe „o scară întunecoasă, dezlipindu-și cu dificultate (sic!) degetele de murdăria cleioasă care acoperea balustrada”; camera era „la capătul unui coridor de-a lungul căruia coșurile de gunoi și cipicii terfeliți de lângă ușa alcătuiau un șir nesfârșit”; bibliotecara avea o „mână zbârcită”, scriitorul, un „bătrânel grizonant, grav, cu

privirea scormonitoare”, „hârâi” ceva...; scaunele erau „cu căptușeală jengoasă”.

„E cam slinos coridorul vostru”, zise într-un loc (în limbajul lui Julian Ciocan) editorul Vulpescu medicului neurolog de la Spitalul Republican (sic!); catedra se află într-un bloc „deșirat și cenușiu” (chiar dacă e construit în luminoasele timpuri sovietice, aici cenușiul apare tot ca un detaliu al tranziției sumbre); pentru a ajunge acolo, personajul urcă într-un „troleibuz jegos și-și făcu apariția (direct din ușa troleibuzului?) în camera pătrată a catedrei”; secretara Zinuca („o femeie masculinizată de circa 50 de ani”) discuta cu „o bătrână infatuată, fardată excesiv, cu părul vopsit” (detalii ce trebuie să creeze aceeași stare de repulsie), care „se răsti” la el; vor urma întâlniri într-un local... – ați ghicit! – „slinos”! cu plăcinte „cleioase” (iar vinul „prea acru”). Apoi vine „mirosul de clor”... și alte miasme; vocea directorului de ziare este „răutăcioasă”; urmează „teigheaua jengoasă”, privirea „chiorășă”, hârtia „lipicioasă”... toate conducând eroul la o „lehamite coplesitoare”. Ultima sintagmă, explicită, strică totul.

Povestea cu romanul care se doarește a fi editat e ușor forțată și chiar strică povestea, scârboasă, cum e, a *tranzitării tranziției*. E cam din altă carte. În context, arestarea lui Marcel Pulbere (cu spargerea ușii, ca în filme hollywoodiene) suspectat că a scris un roman antistatal, precum și judecata sunt improbabile, ca s-o spun mai blând (mai ales acolo unde judecata trebuie să demonstreze că romanul e „ficțiune”). Arestarea e însoțită, ca în film, de o percheziție. Mai întâi, polițiștii – proști, cum altfel? – găsesc „arme”: un fereastră și un ciocan de sudură, ceea ce îl enervează pe „șef”, care le poruncește să caute dovezi ale activității „antistatale”. Stăruitori, aceștia găsesc harta României. E mai cald, dar nu e ceea ce trebuie: romancierul trebuie dezvoltat ca spion transnistrean. Și aici urmează un indiciu pe care l-am aplaudat: „răsfoiți fiecare volum. Literații aceștia au obiceiul să ascundă anumite chestii între paginile cărților”. Nu înțeleg ce dorea șeful cu adevărat de la subalterni (nici el nu știa că – de exemplu – Kafka e un autor *antistatalist* prin definiție!). Dar important e că, urmând indicațiile, polițiștii au găsit! „Între paginile cărților” (mai precis, între paginile unui dicționar) au

găsit niște ruble transnistrene! Dovadă irefutabilă a legăturilor cu regimul lui Smirnovici. Dar această poveste, grotescă și incredibilă, e deja un fel de al treilea subiect, legat de cel distopic, nu de cadrul „realist”.

Romancierul folosește așa-numitul discurs liber indirect, când se povestește de la persoana a III-a, dar din punctul de vedere al unui sau altui personaj. Această schimbare de perspectivă are, pe de o parte, toate avantajele scriiturii autenticiste (nu poți să știi ce-i în mintea tuturor actanților dintr-o secvență, poți să urmărești - dintr-o singură perspectivă - doar toate acțiunile și replicile). Pe de altă parte, prin schimbarea de perspective, poți să vezi lumea într-un sistem de oglinzi. Adevărat, aceste schimbări de perspectivă se produc sporadic (vreo 4 sau 5 capitole din 29), iar câteva episoade, cu personaje care apar odată cu începutul capitoului și dispar după încheierea acestuia, fără *utilitate naratologică*, sunt un balast care îngreunează povestirea, în general simplă și nepretențioasă.

Într-un caz, realitatea este privită cu ochii Silviei Zgură, amanta editorului Vulpescu. „Schimbarea de perspectivă” ar fi trebuit să demonstreze (și) dintr-un alt unghi cât de ticălos este acest personaj (Vulpescu). Numai că, protagonistul scenelor rămânând a fi Marcel Pulbere

***IULIAN CIOCAN**
IAR DIMINEAȚA VOR VENI RUȘII
EDITURA POLIROM, 2015

(cu excepția episodului din dormitorul amantei), în momentul în care editorul și insistentul romancier se izolează în birou, Silvia își continuă „reportajul”, filmând evenimentul prin gaura cheii (!). Un capitol e scris din perspectiva editorului Vulpescu, unul dintre dușmanii declarați ai naratorului (ba chiar ai autorului, se pare!). Ne-am fi putut aștepta aici la o schimbare de registru. Dar naratorul privește lumea dinspre Vulpescu... cu ochii lui Marcel Pulbere (alias Iulian Ciocan): „Lasă-mă în pace, femeie, zbieră (sic!) editorul pleșuv”; sau: „Paștele mamei voastre!!! – urlă (sic!) Anatol Vulpescu”. Dar atunci când naratorul (autorul?) își reglează conturile cu cei care l-au obijduit în viață (editorul Vulpescu, directorul de ziar, șeful de catedră Zburleanu), el seamănă cu scriitorul din filmul lui Philippe de Broca *Le Magnifique* (cu Jean-Paul Belmondo). Acolo protagonistul, autor de romane polițiste mediocre, se răzbună pe indezirabilii săi adversari din viață, introducându-i în narațiunile sale ca personaje ghinioniste.

Ideea cu distopia inclusă nu e deloc rea: un (post) realism critic într-un caz și o utopie cu semnul minus în altul (aproape o Apocalipsă, înlocuind-o pe alta). Adevărat, autorul (nu naratorul!) clachează în câteva locuri, chiar dacă distanța cronologică dintre planurile narrative e mică. Jocul e următorul: romanul SF e scris în 1995, iar acțiunea se produce în 2020. Pe președintele rus îl cheamă Pufin. Aluzia este evidentă. Numai că în 1995 Vladimir Putin era un neica nimeni! Și atunci jocul „inspirat” al lui Marcel Pulbere nu are haz pentru cititorul din 1995. Într-un loc, Nicanor Turturică discută pe Skype cu fiica, stabilită în America. Nicio problemă, în 2020, Skype-ul va exista, bineînțeles. Dar „autorul romanului” scris în 1995 nu avea de unde să știe de acest software, inventat abia în 2003. Ce înțelegea un cititor din 1995 din sintagma: „după o discuție aprinsă pe skype...”? „Secretul” e că și celălalt roman (din „ramă”) l-a scris tot Iulian Ciocan, și tot în 2015. Iar asta strică tot farmecul.

Câteva secvențe nostime. Decis să se refugieze în România, Turturică urcă în mașină și pornește spre Prut. Oprește la o stație PECO (rezervoarele sunt deșarte, ca dovadă a imprevizibilului). Apare „o huidumă... cu o armă în mână”; apoi naratorul spune ceva despre „arma din mâna huidumei”; apoi „namila nebărbierită îndreptă arma spre el”; apoi „tună huiduma” și „vocea huidumei căpătă niște inflexiuni sălbătice (?)”; apoi intră în vorbă personajul, dar cu același lexic: „vă rog să nu mă mai speriați cu arma asta”; rugată, „huiduma pufni disprețuitor” și „lăsă încet arma în jos”. Ce fel de armă? Să fi fost o pușcă? Un Kalașnikov? O sabie? O măciucă? Un cuțit? Nimic, nici un indiciu. Adevărat, spre sfârșit, „punând arma pe umăr, huiduma...” mă dumerește! Nu era sabie, nici cuțit. Deci pușcă, totuși. Sau măciucă? Cu „huiduma” e mai clar. Deși...

Numele personajelor parcă sunt luate din povestirile hazlii publicate în revista Chipăruș, cu un umor de suprafață. Mai întâi, se ironizează (răsuflet deja!) formula prenume+patronimic, moștenită de moldoveni din epoca sovietică: Olga Leonovna, Boris Aurelovici. Editorul viclean se numește „Vulpescu” (iar editura: „Buchea latină”), un neurolog e „Cârlan”, șeful cate-drei e „Zburleanu”, directoarea guralivă a bibliotecii e „Gâscă”, o colegă de catedră,

languroasă și disponibilă, e Lavinia Turavura, alta se numește Măriuca Însuratu, urmează Pantelimon Șuba, apoi: Mutu, Zaharisitu, iar secretara e Zinuca... Până și numele personajului din „povestirea în ramă” este cumva duios-sarcastic: *Nicanor Turturică* (=„învingătorul Turturică”) sună aproape ca *Agamemnon Dandanache*.

Singurul personaj „pozitiv”, Marcel Pulbere, are de fapt o singură calitate de care se extaziază ceilalți: blazonul. „E adevărat că ai făcut studiile în România?” - îl întreabă șeful catedrei. „Da. La Brașov”. „E fantastic! (sic!) E pur și simplu magnific!” (sic!). Developată, această calitate nu are nimic deosebit. Se dovedește că tânărul absolvise „cu mari eforturi” facultatea pentru care este atât de mult aplaudat la Chișinău; studenția fusese „dificilă”, cu „existență ternă, modestă”; nu prea cunoaște limbile străine („învățase engleza cu praștia”), pentru a supraviețui cumva în tranziție; are niște idei foarte aproximative despre postmodernism, textualism și alte isme cu care operează foarte nesigur; iar romanul pe care îl scrie seamănă uimitor cu romanele pășuniștilor pe care îi detestă. Oricum, personajele recunosc „superioritatea absolută a filologilor din România”, iar Brașovul devine, în imaginația eroilor (sau a autorului?), un fel de Harvard.

În „povestirea în ramă”, momentul culminant e atins când eroul e pus în fața dilemei: să colaboreze ori să putrezească în subsolul în care fusese aruncat. „Ce să aleagă între două rele asemănătoare? Să devină profesor de limbă moldovenească sau să-și pună în pericol sănătatea și viața? Nicanor Turturică medita adânc ezitând să facă alegerea...” În gând îi veni, brusc, revelația unei „a treia soluții”: „Acum, reflectând în subsolul obscur la soarta sa vitregă, Nicanor Turturică își aminti că dorise cândva să se sinucidă...” Nostimă aici este „dilema” care naște soluția suicidului ca alternativă (!?) la „să-și pună în pericol sănătatea și viața”. *À bon entendeur, salut !*

Rezumând: o odisee pe câmpurile tranziției, în căutare de lucru, e OK. Nimeni nu a parcurs la noi cu atâta pasiune și încrâncenare zona tarkovskiană pârjolită de epoca transformărilor sociale, (geo)politice, economice. Autorul e fidel sieși, aplicând același limbaj și aceeași atitudine ca și în romanul precedent. Povestea cu romanul inclus însă nedumerește. Pe de o parte, naratorul ironizează (în povestea-cadru) pe seama „patriotismului” scribilor pășuniști reductibil la „eminescianism”, la „limbă și alfabet”, dar pe de alta, toată drama-dilemă a personajului din povestea în ramă (produs al „postmodernistului-textualistului” de la Brașov?) se reduce la denumirea limbii! Adică tot la „eminescianism”, la „limbă și alfabet”.

Iulian Ciocan povestește cum un roman bulversează societatea: „E adevărat că avem de-a face în aparență cu un roman, spune judecătorul din carte, dar experții noștri, câțiva faimoși profesori universitari, au constatat că în realitate așa-zisa ficțiune conține îndemnuri clare la uzurparea puterii de stat. Ficțiunea e doar un înveliș îndărătul căruia se ascunde trădarea”. Jocul acesta – foarte evident la vreun Italo Calvino – de-a cititorul și textul e bun pe un teren al unei lumi cititoare. Dar cum să fie afectată de carte o societate care nu citește? Poate autorul glumește?

VIAȚA LITERARĂ

SEĂTOȘUL DE LA MĂLĂIEȘTI

OMAGIEREA SCRITORULUI AUREL SCOBIOALĂ (75 DE ANI DE LA NAȘTERE)

În Sala cu cămin a USM a avut loc pe data de 16 septembrie curent, în prezența unui grup de scriitori și cititori, a soției scriitorului, Agnesa Scobioală, o serată de omagiere a lui Aurel Scobioală: 75 de ani de la naștere.

Evenimentul a fost moderat de Vasile Malanețchi, directorul Muzeului de Literatură „Mihail Kogălniceanu”.

După cuvântul de salut al moderatorului, a fost prezentat un fragment dintr-un film omagial, consacrat lui Aurel Scobioală cu ocazia împlinirii unei vârste. În film iau cuvântul rând pe rând o serie de colegi: Nicolae Esinencu, Gheorghe Urschi, Gheorghe Bălici ș.a., exprimându-se pe marginea creației scriitorului sau amintindu-și scene memorabile de viață, al căror protagonist era sărbătoritul.

Grigore Ciocan, angajat al Muzeului, a comentat un slide-show de fotografii ilustrând biografia și activitatea scriitorului, din copilărie până în ultimii ani de viață, precum și coperti ale cărților publicate sau diplome obținute pe tărâmul literar.

În cuvântul oferit, Arcadie Suceveanu a afirmat că dacă Parcele ar fi îngăduit, Aurel Scobioală ne-ar fi încântat astăzi, cu ocazia aniversării sale, povestind pătrării și zicând vorbe de duh, pe care le aprecia și pe care știa să le spună cu măiestrie și haz. Președintele USM reiterează ideea că prozatorul avea un fel de a nu răni pe nimeni cu glumele sale la adresa colegilor. Principiul său artistic tutelar se pare că era: câtă viață atâta literatură. În continuare, a făcut o propunere pentru Editura Prut, ca aceasta să inițieze un proiect editorial, care să includă amintirile mai multor scriitori despre cel care a fost mucalitul Aurel Scobioală. A mai adăugat că USM a trimis o scrisoare Primăriei Municipiului Chișinău cu rugămintea de a-i da unei străzi numele scriitorului dispărut prematur, iar altă scrisoare a expediat-o autorităților locale din raionul Râșcani de a numi un colegiu din localitate.

Claudia Balaban, directorul Bibliotecii pentru copii „Ion Creangă”, a remarcat faptul că Aurel Scobioală era capabil să transforme la bibliotecă întâlnirile sale cu elevii în evenărate sărbători. Doamna director a precizat că Aurel Scobioală deține Diploma de Onoare „H.C. Andersen”, acordată în 2006 pentru volumul *Carte pentru câinii deștepți* (2003), distincție oferită pe merit unei opere excepționale.

Iulian Filip a adus în atenția publicului perioadele de călătorie împreună cu Aurel Scobioală și alți scriitori în România.

Vasile Romanciuc a scos în prim-plan reeditările cărților lui Aurel Scobioală la Editura Prut, în cadrul căreia a activat în ultimii ani. A evidențiat generozitatea sa față de tinerele talente literare, fiind coordonatorul colecției „La steaua”.

Ioan Mânăscuț a citit un fragment din memoriile sale (un capitol din viitoarea carte de consemnări despre dispărut, cum a remarcat Arcadie Suceveanu), publicate în revista Moldova, în centrul cărora este situat Aurel Scobioală.

Vasile Bahnaru și-a împărtășit amintirile cu tentă haioasă din perioada când erau angajați la Departamentul Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți.

Ion Ciocanu a evocat volumul *Scriitorii când erau copii*, considerându-l o adevărată enciclopedie de umor și satiră. Totodată a regretat că o carte de reeditări, propusă pentru 2016, nu a fost acceptată spre finanțare de Ministerul Culturii.

Ion Hadârcă a recunoscut că Aurel Scobioală a avut un simț înăscut al umorului. L-a cunoscut în mai multe ipostaze, dar i-a reținut atenția o întâmplare plină de peri-peții, petrecută la Moscova, când studiau împreună la Institutul de Literatură „Maxim Gorki”.

Grigore CHIPER

Secvență de la eveniment

ROBERT CHAMBERS SI REGELE INVEȘMANTAT IN GALBEN

de MARCEL GHERMAN

Literatura engleză din secolul XIX și de la începutul secolului XX demonstrează o adevărată obsesie pentru un anumit tip de proză fantastică și de groază care se înscrie într-o vastă tradiție gotică. Această ciudată pasiune pentru macabru și fantasmatic a publicului cititor anglofon ar putea fi explicată și printr-o tendință de eliberare de rigorile pe care le impunea cultura puritană, dar și printr-o atracție spre magie și ocultism ce descinde din moștenirea spirituală druidă, amestecată cu cea scandinavă adusă cândva de invadatorii vikingi, pe care civilizația romană și religia creștină nu au reușit să le elimine. Ulterior, spiritul gotic avea să fie transportat pe continentul nord-american, unde protestanții anglo-saxoni și-au impus supremația.

În acest sens au plăsmuit fantezii întunecate prozatori ca Mary Shelley, Bram Stoker, Arthur Conan Doyle. În memoria literaturii au intrat poemele și povestirile lui Edgar Poe și versurile lui William Blake dedicate îngrozitorului Orc. Curentul respectiv avea să fie perpetuat peste decenii de un H.P. Lovecraft, care la rândul său avea să inspire scriitori contemporani precum Stephen King și Clive Barker. Fiind o expresie fidelă a direcției literare pe care am pre-

zentat-o mai sus, culegerea de povestiri fantastice *The King in Yellow (Regele înveșmântat în galben)* semnate de Robert Chambers constituie astăzi niște texte rarissime ce merită să fie recuperate de cititorii din secolul 21, mai ales în contextul popularității de care se bucură noul curent New Weird.

Robert W. Chambers (1865-1933) este un alt autor de proză fantastică de limbă engleză ce surprinde prin originalitatea creațiilor sale. În tinerețe, după ce își realizase o carieră de succes ca artist plastic la Paris, s-a pomenit pe neașteptate forțat de tatăl său, un avocat american, să se întoarcă acasă, fiind lipsit de orice susținere financiară. În acest moment de răscruce din viața sa, tânărul artist ia decizia să abandoneze pictura și să se lanseze ca prozator, devenind ulterior un autor deosebit de prolific și bucurându-se de o popularitate ce poate fi comparată cu cea a unui Stephen King din ziua de azi. A semnat multe povestiri și romane cu subiecte polițiste, romantice și istorice. Însă lucrarea sa care a rezistat cu adevărat în timp este ciudata culegere de proză scurtă *The King in Yellow (Regele înveșmântat în galben)* (1895), considerată de unii critici contemporani drept o capodoperă. Acest volum a ajuns să fie cunoscut de cititorii de astăzi și

datorită faptului că a fost una dintre cărțile preferate ale lui H.P. Lovecraft și l-a inspirat pe acest scriitor influent să imagineze așa-numitul mit al *Necronomiconului*.

Regele înveșmântat în galben conține câteva povestiri fantastice despre dragoste și alienare, între care sunt intercalate fragmente dintr-o piesă de teatru inexistentă despre o lume paralelă și zeul malefic ce o domină. Piesa respectivă a dat numele cărții și-i face să înnebunească pe toți cei care o citesc, la fel precum *Necronomiconul* lui Lovecraft. Prima povestire, *Reparatorul de reputații*, care se deschide prin epigraful „*Les rois ou les foux, leur folie dure plus longtemps. Voila toute la difference*”, are ca decor o Americă dintr-un proto-viitor și urmărește căderea în demență a unui personaj ce își închipuie că se află la un pas de a deveni stăpânitorul întregii lumi. Starea sa este agravată de niște probleme sentimentale, dar și de faptul că a îndrăznit să deschidă cartea interzisă.

Iar *Masca, Semnul galben* și *Domnișoara D'Ys* sunt niște povești despre puterea dragostei care învinge moartea, făcând dovada simțului estetic desăvârșit al autorului și derivate din experiența sa de pictor și boem. În *Masca*, un

artist plastic a găsit o metodă alchimică de a transforma materia organică în marmură. Printr-un accident, iubita personajului central devine subiectul unei astfel de metamorfoze. Mai târziu, când personajul își pierduse deja orice speranță, grațioasa făptură revine pe neașteptate la viață. Scena transmutației miraculoase este descrisă de autor într-o manieră cu adevărat remarcabilă.

În *Semnul galben*, un pictor se îndrăgostește de modelul care-i poza pentru tablourile sale. Însă niște fenomene supranaturale intervin în idila lor și conduc spre un deznodământ tragic.

În *Domnișoara d'Ys*, un călător rătăcit face un salt în timp și se pomenește în miticul ținut Ys. Aici el întâlnește o tânără misterioasă care se sacrifică pentru a-i salva viața. Întors în lumea obișnuită, personajul contemplă niște vestigii din trecut care-l fac să creadă că tot ce a văzut în tărâmul Ys nu a fost doar un miraj. Iar povestirea *La curtea dragonului* are ca protagonist un ins pe care muzica unei orgi vrăjite îl transportă într-o altă dimensiune și îl aduce în fața odiosului Rege Înveșmântat în Galben.

Splendida colecție de povestiri ale lui Robert Chambers le amintește cititorilor pasionați câte surprize le rezervă literatura.

VIAȚA LITERARĂ | 150 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI GEORGE COȘBUC

În 2016 s-au împlinit 150 de ani de la nașterea lui George Coșbuc. Cu această ocazie a fost organizat un șir de evenimente, sărbătorite cu multă generozitate la Bistrița (capitala județului Bistrița-Năsăud) și Hordou (actualmente Coșbuc), satul de baștină al poetului. Evenimente comemorative a culminat cu o liturghie arhierească oficiată de IPS Andrei Andreuț, Mitropolit al Clujului, Maramureșului și Sălajului, la Hordou, în fosta biserică greco-catolică unde a slujit tata poetului. În suita de fapte festive s-au înscris și *Colocviile George Coșbuc. Festivalul Național de Poezie*, ed. a XXXII-a, 19-20 septembrie, în cadrul cărora au fost desemnați laureații *Concursului Național de Poezie*. Festivalul a avut drept oaspeți mai mulți invitați din Voivodina (Serbia), Bucovina (Ucraina), R. Moldova, precum și de la București, Satu-Mare ș.a.

Revista de cultură *Mișcarea Literară* din Bistrița a inclus în nr.3 o serie de materiale, care l-au evocat pe poetul născut sub diverse aspecte. În general, discuțiile de la Colocvii, dar și materialele din numărul revistei au invocat

incertitudinea ce planează asupra actualității creației originale și a traducerilor lui Coșbuc. Chiar dacă, așa cum remarcă Olimpiu Nușfelean în articolul de fond, această nesiguranță evaluativă a însoțit opera lui Coșbuc de la începuturi, se poate observa pe moment un con de umbră lăsat peste întreaga creație. Poeme foarte populare pe vremuri, ca *La oglindă*, *Dușmancele*, *Mama*, *Noi vrem pământ* ș.a., nu mai sunt declamate atât de frecvent. Vasile Dâncu își amintește, într-un material al revistei, cu cât fast și amploare a fost sărbătorit Coșbuc cu ocazia centenarului, o celebrare devenită cu adevărat națională, înglobând un număr impresionant de oameni simpli. Omagiările actuale nu au depășit însă planul local și nu au mai adunat audiența de odinioară. Totuși, nu trebuie nesocotite nici vocile optimiste, care consideră că lirica obiectivă, plină de vivacitate, umor și materie epică, a autorului *Nunții Zamferei* are, pe fundalul trendurilor poetice de astăzi, suficientă combustie de a retrezi interesul față de ea.

Grigore CHIPER

Hordou. Ceremonia de acordare a premiilor Festivalului

NOTE DE LECTURĂ

NICOLAE TZONE SAU POEZIA „CARE SE NAȘTE INSTANTANEU CU RESPIRAȚIA”

de MARGARETA CURTESCU

Poeemele fluviale ale lui Nicolae Tzone, voce polifonă a liricii române contemporane, denotă trăirea mărturisită, imaginația dezlănțuită, adusă la limita sensibilității, dicteul lipsit de orice control al rațiunii, forme de asociere spontane, bizare, nestăvilite. Din versuri expansive, aidoma unui „piton segmentat, și fiecare segment devine un șarpe cu viață proprie” (Felix Nicolau), răzbat ritmurile oniricului și delirului, toate denunțându-i formele reliefului mental și, mai ales, ale celui afectiv, căci verbozitatea sa poetică e aidoma vârtejurilor halucinante, bulboanelor acvaticice, din care se aud, sinestezic, dar și terifiant, vocile interioare ale eului.

Tema poeziei-imperiu, unică și supremă instanță, le înglobează pe toate celelalte, impresionantul volum *viața cealaltă și moartea cealaltă* (București, Editura Vinea, 2012) dezvoltând „o teorie” a dizolvării ființei în acest spațiu monstruos și devorator, „teorie” pe care autorul o deseacă minuțios, cu acribia unui anatomist, și o prezintă, analitic și argumentat, cititorului căruia i se inoculează sentimentul de coautor: „pe masa poeziei cu oasele de poet la vedere cu toate dar absolut cu toate oasele/ trupului înșirate foarte frumos pe masa poeziei a poeziei priviți bine/ a poeziei care se naște instantaneu cu respirația care mă ține viu/ pe masa poeziei cu aceste mici gră-măjoare de calciu la vedere repet să nu se poată/ zice cumva că am mințit ori că am avut să ascund ceva/ ori doamne ferește c-am vrut să trișez în poezie/ pe masa poeziei la lumina zilei priviți bine cu zgârciurile ce țin strâns legate/ oasele mele de carnea mea/ pe masa poeziei deopotrivă și la lumina serii cu aceste viori de os care migrează/ în poem la vedere cum tocmai ziceam devenind și oasele de diamant/ ale poemului dar și viorile de os de diamant ale poemului/ cu pânțele golit și cu mușchii goliți de ezitări și minciună ” (*hocus pocus pocus hocus oasele mele strălucesc în mine ca diamante, secvență*).

În debutul autobiografiei pe care o inserează în *Manualul de literatură* (București, Editura Vinea, 2004), în contextul ideii preluate de la Gellu Naum că data nașterii e și data declanșării morții noastre, poetul, într-o notă de la subsol, se revendică, în mod explicit, de la „Suprarealism în al cărui trecut, prezent și, mai ales, viitor cred, în ceea ce mă privește, cu natura lea

cu care respir”. Ce l-a determinat pe Nicolae Tzone ca, după atâtea experimente în câmpul poeziei contemporane, să resusciteze formulele poeziei avangardiste, teoretizate în prima jumătate a secolului trecut, cum bine se știe, de André Bréton și care, la noi, a generat chiar celebrități. Deși poezia suprarealistă și-a epuizat resursele, acest gen de sensibilitate și această stare de spirit nu încetează să fie productive (a se vedea și activitatea doctorului în filologie în calitate de conducător al Institutului pentru Cercetarea Avangardei Românești și Europene, București).

În conformitate cu poetica suprarealistă, creația lui Nicolae Tzone demonstrează că „în domeniul imaginii totul e posibil”, căci scriitorul de la Malu nu preferă o poezie de sentiment, ci una de limbaj, în sensul în care Marin Mincu opina că „Sentimentul este o realitate psihologică, pe când poezia e un fapt de limbaj; un limbaj ce se investighează pe sine ca posibilitate de expresie nouă în procesul practicii semnificante”. Ori-zonturile verbale cucerite de poet sunt hiperbolice, exosferice, spațiul poeziei fiind invadat de o avalanșă de fraze revelatorii, anunțând asociații din cele mai insolite. Emisiile de sens par vârtejuri ametoitoare, totul însă reducându-se la ideea de scris ca migrare între viață și moarte, ca străbateră concomitentă a acestor dimensiuni: „în ce parte să așez mai mult pământ mătăsos mai mult pietriș răcoros/ pentru a putea trece de pe un cuvânt pe altul de pe un poem pe altul/ dintr-o viață în alta/ de pe un sân al tău pe celălalt trec cu fruntea foarte ingenios rostogolindu-se/ în formă de cerc/ de pe un măr roșu mă mut cu dinții bucuos pe un măr galben/ bucuria de a ronțai viața nu este mai mică decât bucuria de a ronțai moartea” (*burta roză a timpului și burta neagră a timpului*).

A se contempla obsedant în spațiul deformat al scriiturii, ca în propria interioritate, bântuită de spasme și obsesii – iată raportul poetului cu propriul eu, cu lumea și cu Celălalt. Autoconștiința și autoreferențialitatea în poezie, ca și în proză, se manifestă, în primul rând, prin concentrarea instanței artistice asupra propriilor resurse lingvistice, asupra propriului discurs, care, în cazul lui Nicolae Tzone, se configurează atipic, din aglomerări de sintagme, mixturi lexicale, înlănțuite stănescian: „semnul se pune

între moarte și poezie între mine și poezie între trăsnet fulger/ și poezie semnul nu e nici început nici sfârșit nici înainte și nici înapoi/ nici orizont și nici absență a orizontului/ semnul despre care scriu e pur și simplu un cuțit un cuțit care nu taie pâine un cuțit/ care nu taie gânduri un cuțit care nu spintecă ursul și nici măcar umbra blânii/ de frunze verzi a pădurii reale a pădurii cu arbori așa-zicând în coajă și lemn...” (*douăzecișunu*).

„Nu cred, sub nici un chip, că viața e mai importantă decât Poezia”, declara kafkian Nicolae Tzone pe 8 iunie 2004, orele 15.14, când își încheia respectiva autobiografie. Mai târziu, în *viața cealaltă și moartea cealaltă*, va pune semnul egalității între acestea, amalgamându-le: „nu nu nu nu s-a scris totul adevărul adevărat este că totul este încă de scris/ și de trăit și deopotrivă de trăit și de scris iubită cetitoare a mea...” (*iubită cetitoare a mea iubite al meu cetitorule (VIII)*). Acest crez îl și menține pe poet în apele spumoase ale unei verve de o fervoare devoratoare, ale unei poezii conceptuale, declamative, în care cel care scrie se și scrie, urmând ritmurile ritualice ale unui autodescântec, edificându-și consecvent propria mitologie: „am dormit în miezul de măr și carnea mea s-a făcut pulpă fragedă de măr/ am legănat pe brațele mele ca pe copiii mei

semințele mărului una câte una pe toate/ coroana de pe tâmpile mi-am cioplit-o din carne de măr și din coaja colorată în roșu de măr/ și straietele mi le-am făcut din dulceața magică a miezului de măr și umblu încălțat/ prin viața aceasta și prin viața cealaltă/ în pantofi albi din coajă de măr întoarsă pe dos” (*am fost cu toții unde am fost și ne-am întors de unde n-am fost*).

Proiect grandios, poezia lui Nicolae Tzone, având o capacitate expresivă din cele mai neordinare, este un fel de forjărie, în care cuvintele sunt supuse unor deformări feroce, ca, în final, să se replieze într-o scriitură de o prolificitate uimitoare, departe de a fi canonică, în care pasiunea și fascinația sunt explorate până la epuizare. Contopit cu scrisul, poetul se întreabă și tot el răspunde: „e oare vreo diferență între oasele poetului și poemele lui e oare vreo diferență/ între carnea de poet și carnea de vers/ eu cred că nu eu cred că nu e nicio diferență între oasele poetului și oasele/ versului între carnea de poet și carnea de vers/ mă refer înțelegeți cârtitori de profesie la acel vers pe care până și Dumnezeu/ are pe neașteptate în vreme ce îl citește un puseu de febră...” (*hocus pocus pocus hocus oasele mele strălucesc în mine ca diamante, secvență*). Explicit și relevant.

Nicolae Leahu și Vasile Gârneț. Adunarea Generală a Scriitorilor din 5 octombrie 2012

POEZIE

PORUMBEII
VENETIEI
de EUGENIA BULĂT

EUGENIA BULAT S-A NĂSCUT ÎN DATA DE 19 SEPTEMBRIE 1956, ÎN SATUL SADOVA, CĂLĂRAȘI. A ABSOLVIT UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA, FACULTATEA DE FILOLOGIE ROMÂNĂ (1982) ȘI UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ „ION CREANGĂ”, FACULTATEA DE FILOLOGIE RUSĂ (1988). PRIMAR DE SADOVA. CORESPONDENT LA AGENȚIA NAȚIONALĂ DE PRESĂ „MOLDPRES”. FONDATOARE A CENACLULUI LITERAR „IULIA HASDEU”. DIRECTOR FONDATOR ȘI REDACTOR-ȘEF AL REVISTEI DE CULTURĂ ȘI CREAȚIE A TINEREI GENERAȚII „CLIPA SIDERALĂ”.

APARIȚII EDITORIALE: „LA PUTNA MI-E DRUMUL” (HYPERION, 1994); „POEME DE PE VALEA PLÂNGERII” (VATRA ROMÂNEASCĂ, 1996); „SI-LA-BI-SIND ÎN TAINELE IUBIRII” (VATRA ROMÂNEASCĂ, 1996); „DE DOR DE VOI” (2002); „STALACTITE” (2002); „SCRISORI DE DRAGOSTE DIN ORAȘUL LIBERTĂȚII” (2002); „VENEȚIA, CA UN DAT.. SAU JURNALUL UNUI EVADAT DIN EST” (ED. BILINGVĂ, 2008).

PREMI: PREMIUL I PENTRU DEBUT LA SALONUL NAȚIONAL DE CARTE DIN CHIȘINĂU (1994); ORDINUL REPUBLICII (2010).

Sufletul meu
e mai mic
și mai sperios
decât sufletul lor.
Se plimbă tăcuți
pe Calle dei Boteri,
pe Strada Nova,
printre armonici
și turiști zăpăciți,
printre pașii mei,
șovăielnici, nesiguri,
pași de străin...

Sunt mai demni,
mai distinși
decât lorzii englezi.
Nimic nu-i stresează,
nimic nu-i uimește,
ci doar așa,
din respect pășăresc,
grăbesc puțin pasul
când te apropii.

Mersul lor ireal
îți dilată privirea,
retina-n adâncu-ți
e toată auz...

...Urmărești îndelung
cum își poartă solemn
fracul gri, lustruit,
și fularul perfect,
sidefat...
De când lumea aici,
de când lumea
tereștri...

...!De parcă n-ar ști
că au aripi,
cu zborul ascuns în ei
ca și-n noi...

* * *

Femeie tu,
de căldură prin zodii lipsită,
mereu o placentă visând
pentru rodu-ți,
precum eschimosul la vatra-i
fața spre rug îndreptând.

Ca o țestoasă tu, de faceri preaplină,
nisipuri fierbinți în deșert amușinând.

Ca un pește-n adânc, cu ochi plini de neant,
bancuri roze-adunând
drept culcuș de visare...

... Ca o placentă enormă, Veneția
azi te-a-nfiat.
Arterele-i reci te-au vrăjit,
Infernale,
în ele să naști, să re-naști,

călător plutitor
dinspre Est
către Vest,
dinspre Est
către sine...

* * *

Poeziile îmi veneau
de-a valma cumva,
obișnuit, - noaptea.
Îmi sfredeleau îndelung somnul,
apoi mă străbătea o
neliniște-aparte,
fără cuvânt.
Deveneam toată auz.

O nebuloasă apoi venea,
cu fâșii de lumină și beză,

din care un gând,
unul singur, desprins,
ca un ghem încâlcit,
ca un nor,
se-ngrele...
și din el,
!ca un fulger, –
o cheie.
Niciodată nu știu
ce deschid...
Nici odată nu știu
unde intru...

Întotdeauna într-o lume coaptă,
cu cărări cunoscute,
aproape uitate...

* * *

E ca și cum ai fi o materie oarecare,
vie,
un câine retras,
culcușit în pufoaica cea veche
la țară;
un iepure alb, cu ochi roșii,
greu de prinos,
scoțând puf,
nori de puf,
din instinct...

... !O, Doamne, ce pace nebună,
sătulă cu sine
în sine...
Ce câmpuri virgine și pline de sens.

Ca humusul fierbe în mine sămânța rodirii.

Atât de hrănită cu viață, voi naște concepte,
nici-ști-voi-că-nasc,
ori-că-tocmai
mă nasc...

... Orașul acesta e doar un decor,
un decor mai aparte,
cu ape tăcute și verzi care ochi-ți întorc
îndărăt...
E tocmai peisajul ce face femeia
doar ochi și auz
către făt...
...! Liniște. Scalpel.

* * *

Copiii Moldovei, cei care scriu
scobind trupul tău cu cuțitul,
cei care beau ceai fără zahăr,
ca să nu rămână lingurile cu pielea lipicioasă
cei care știu: *pruncii tunși sunt bătrâni*
și nu au să aștepte nimic!

Acum ochii lor,
la marginea geamului,
iau forma lucrurilor,
văd că le-au crescut mâini în ambele sensuri,
picioare în ambele sensuri,
dar nu le servesc la nimic!

Cântecul lor de iubire de țară
delir s-a făcut:
Simt-cum-se-ngroapă-la-graniță-Prutul-în-om,
Simt-ora-ruptă-din-mine (...).

Poezia se mătură de pe străzi, au aflat,
se toarnă în sticle și se exportă,
dar nu se vinde!
Ochiul vremii îl văd prăfuit,
ca o sferă crăpată...
Ei știu: o altă credință au a-mplini,
altă cruce de dus,
mereu ce-i aceeași...

* * *

Porți pruncii aceștia cu tine oricând,
în somn, te așteaptă cuminți la răscruci.
- Nu poți prunci alăpta, prunci în coapse purtând!
Lehuză mă simt, dar sunt plină de faceri.
Zburați! i-ai gonit.
Sângerai.

Gonită tu însuți
de-un daimon prea crunt,
împlinirii umil te-ai supus.

... Ca o vedenie burgul acesta agonice, –
himeră,

!himera din Mann și Visconti,
te-a absorbit nemilos,
tu n-ai drum îndărăt.

* * *

Acum trupul tău devenise egal, uniform,
ca un ciorap, ca o mânășă,
pe toate părțile puteai să-l întorci, să-l privești...
În orice ungher era deopotrivă de treaz și-adormit.

El era harta completă a stării tale de-acum, barometrul.
Tu nu aveai vârstă, nici gen, nici dorințe, erai mecanism.
Asta făcea Occidentul din tine, căci el asta era: *me-ca-nism*.

Și sufletul tău devenise egal, uniform, ca un ciorap, ca o mânășă.
Pe-o parte, pe alta-l priveai și-l vedeai maladiv,
însă rece și stoic.
Atât doar: voia mult să doarmă, să plângă și vorbea singur.

Creierul tău se afla sub o lupă enormă,
și-aici îți servea bisturiul:
vedeai o mașină de gând ce putea să producă orice.
răspundea la-ntrebări virtuale,
pe care nu ți le-ai pus.
Te flata.

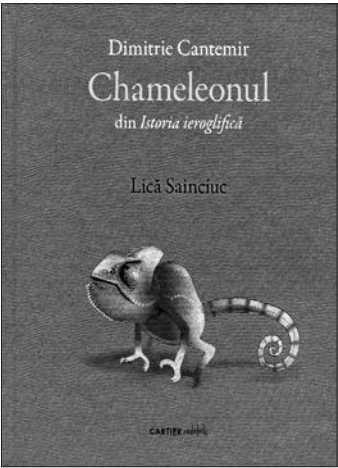
* * *

Drumurile tale se explică așa:
tu nu poți duce cu tine întreaga ta viață, asemenea viață.
Densă cum e și ticsită grăbit, ca-ntr-un sac, te sufoci.
Te sufocă continuu formula în care te pun
și încerci s-o răstorni.

Închiși în celule cum suntem noi toți, cei din Est,
lanțuri rupem cu dinții, urlând și, desprinși, evadăm.
Prin străini, mai apoi, regăsiți, discutăm
de un salt ucigaș, disperat, fără acte...
Ai fugit ca din moarte, ziceai, surâzând distanțat,
dar desprins nu ai cum să devii, !nu ai cum.

Căci un simplu butoi, la un colț de bodegă decor,
îți pune pe urme întreaga ta viață și Patria toată.
Și mergi sângerând, în călcăie lovit, căutând îndărăt,
ca și cum Basarabia toată îți vine pe urme,
cu căzile-i mari duruind după tine,
vălmășind porumbei și tarabe cu măști,
!circ după care, rănită, Veneția zace,
cu apele-i verzi și umflate, bolnave...
ca burta mamei odată, de moarte învinsă...
Veneția, care !cică-o sa moară și ea,
ca un vis, ca o plantă exotică rară...
tristă ca noi, doi străini...
care plângem răzând...

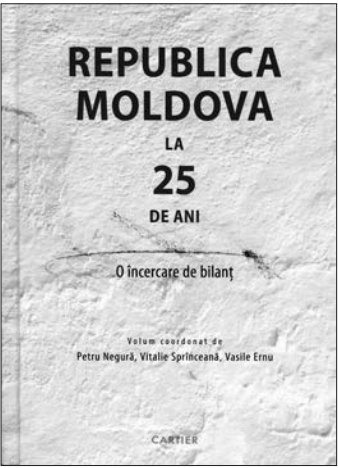
NOI APARIȚII | EDITURA CARTIER | NOI APARIȚII

DIMITRIE CANTEMIR
CHAMELEONUL
DIN „ISTORIA IEROGLIFICĂ”
ILUSTRAȚII DE LICĂ SAINCIUC

SLAVOJ ŽIŽEK
REFUGIAȚII, TEROARE ȘI ALTE
PROBLEME CU VECINII.
ÎMPOTRIVA DUBLULUI ȘANTAJ

REPUBLICA MOLDOVA
LA 25 DE ANI. ÎNCERCARE DE BILANȚ
COORD.: P. NEGURĂ, V. SPRÎNCEANĂ
ȘI V. ERNU

VALERIU RENIȚĂ
VISĂTORUL DE PE GAZON
(NUVELĂ)

(IM)PACTUL AUTOBIOGRAFIC

DIN INFERN, CU DRAGOSTE (II)*

de AURA CHRISTI

Unde ți-s cei șaptesprezece ani?, *Gimnastica de dimineată* și alte piese ascultate de milioane, ca și Hamlet jucat pe scena Teatrului Taganka de Vladimir Vîsoțki, rămân forme ale samizdatului adolescenței noastre; copiam unele texte și le transmitem mai departe. Cursurile școlii de dans le-am urmat – Doamne, iartă-mă – într-o încăpere despre care mai târziu mi s-a spus că pe vremuri era biserică; în anii universitari am aflat că lecțiile de ateism se țineau tot acolo, în Biserica aflată în dreapta școlii absolvite de noi – fiii rățăcitori ai tristeții – care a dat câțiva scriitori: Emilian Galaicu-Păun, Fidel Galaicu, Augustin Nacu și subsemnata.

Cred că acea întâmplare dramatică – sinuciderea unui elev din clasele superioare – i-a marcat pe mulți colegi, readucându-le în actualitatea spirituală trecutul familiilor lor. Nu puțini dintre colegii mei, „fii și fiice de chiaburi”, deci, „dușmani ai poporului” – voi afla peste ani, în libertate – aveau rude care fuseseră deportate în timpul stalinismului. Mătușa Tatălui meu, Semion, făcuse Siberia. Mamei mele, Liubov, i se spunea la serviciu „*буржуйская дочка*”/ „fiică de burghezi”. Mama colegului meu, Dorin Jomiru, s-a născut la Bacău. După ce i-au răvășit casa și n-au găsit certificatul de naștere, agenții securității au convocat-o la sediul central – avertizând-o să aibă certificatul de naștere la ea – i l-au confiscat și i-au eliberat un alt certificat, în care trecuseră, la capitolul *locul nașterii*, o localitate din Nordul Moldovei, la graniță cu Bucovina. Aflate într-o vizită la familia mea, rudele noastre din România ne tot atingeau, nevenindu-le să creadă că suntem vii, că existăm și că am scăpat cu viață. Ai mei se scuzau că le scriu rar și, mai ales, că folosesc alfabetul chirilic. Zile, luni, ani, decenii trăite în minciună: o minciună surăzătoare și îngâmfată ca unele dintre imaginile omniprezente ale lui Vladimir Ilici (Ulianov) Lenin.

Dorin Jomiru găsise în casa bunicilor o ediție veche cu poveștile lui Creangă. Nu de disprețuit a fost surpriza când între filele acesteia descoperise împăturită prefața autorului, prieten apropiat al lui Mihail Eminescu, scrisă, evident, românește. La întrebările – „din ce motive scriem cu litere chirilice, în timp ce Creangă scria, folosind haina

limbii latine?” sau „de ce se spune limba moldovenească, dacă așa-zisa moldovenească seamănă covârșitor cu româna?” ș.a. – profesoara se trezise într-o mare încurcătură, din care nu-i trecea prin minte cum să iasă și tot trăgea cu coada ochiului spre ușa sălii de clasă. Tot Doru se frământa pe marginea întrebării: de vreme ce avea suficient spațiu să se desfășoare pe plaiurile noastre mioritice, ce căuta Chirița lui Alecsandri la Iași și nouă nu ni spune, și cum de se înțelegea cu ieșenii fără să recurgă la serviciile unui traducător? Dacă aş citi acum această frază prietenilor mei ieșeni, adunați ca în preajma unui veșnic Pom de Crăciun în jurul revistei *Convorbiri literare* – înființate la 1867 de membrii de frunte ai societății literare Junimea, care a pus temeliiile literaturii române moderne – cred că aceștia, după ce s-ar abține din politețe, s-ar tăvăli, în cele din urmă, de răs. Noi însă numai la răs nu ne gândeam, hălăduind pe culoarele iadului social al anilor ’70-’80 ai secolului trecut; ne frământam neliniștiți înainte și... nu pricepeam. Despre mișcarea pașoptiștilor sau „revoluția poeților” – cum i s-a spus în epocă – vom afla mult mai târziu, pe cont propriu. Ca și despre scriitorii, care refuzau să-l traducă pe Sadoveanu din românește în aceeași limbă – istorie care va provoca înțelepciunea ironic-șfichiuitoare a unui mare lingvist – era să spun stilist și n-aș fi greșit, date fiind studiile sale referitoare la stilul unor scriitori ca, de pildă, Pușkin, Dostoievski, Gogol ori Ahmatova ș.a. – ca Viktor Vinogradov, reactualizând celebrul adagio eminescian: „Suntem români și punctum” și readucând în raza prezentului pericolul de a plăti onestitatea sa intelectuală printr-o altă deportare. După ce răsfoiam reviste și cărți subversive, găsite în podul bunicilor, la multe întrebări – sărite ca uleiul turnat în tigaia incinsă – ne răspundeau ei înșiși, dar mereu sincopat, mereu trăgând cu ochiul peste umăr sau uitându-se spre ușa de la intrare. Orele de istorie, geografie, limba și literatură moldovenească erau pretexte de a constata, iarăși, obositor și, în cele din urmă, tracasant, că „ceva nu se leagă”. Lista lucrurilor care nu se legau creștea alarmant și – pentru că nu găseam răspunsuri la întrebările care ne măcinau, subiectele acelor întrebări stând sub semnul interdicției – ne făcea

să ne întoarcem cu fața spre literaturile rusă, germană și franceză. Ulterior, la Biblioteca „N. K. Krupskaia”, în sala unde se consulta literatura străină, am descoperit treptat, încet, pământul unei planete interzise, care era patria noastră: literatura română. Acolo, la etajul unu al bibliotecii ce purta numele „nevestei lui Ilici” – cum îi spuneam Nadejdei Konstantinovna, care nu i-a fost soție – în urma nu pricep cărei alchimii esoterice – probabil că edițiile plecau peste hotare cu titlu de schimb între biblioteci, iar, în unele cazuri, interdicțiile erau impuse după trimiterea lor peste hotare – se întâmpla să citim volume deja interzise în România; dar și acest detaliu îl voi afla mai târziu, aducând cele două realități față în față: cea românească și cea așa-zis moldovenească.

Sub comunism, adevărata cultură – și aici îi dau dreptate eruditului Nicolae Balotă – rămânea a fi subterană, iar excepțiile nu fac decât – conform ciclității istoriei, cunoscute și verificate de secole – să confirme regula. Vorbesc mereu despre cărți pentru că ceea ce vedeam în jur, la televizor, la școală, în magazine sau la bibliotecă, mi se părea din ce în ce mai obscur, senzația că ceva nu se leagă accentuându-se tot mai mult. Iosif Brodski are dreptate când afirmă că nimic altceva decât „cărțile deveniseră prima și unica realitate, iar realitatea apărea ca o casă de nebuni, abracadabrantă”. Ca o confirmare a spuselor lui Brodski parcă, Tatăl meu, Semion, își dorea – și glumea pe jumătate numai; la ruși există un proverb sugestiv în această ordine de idei: *в каждой шутке – доля правды*/ în fiecare glumă – un tain de adevăr – să atârne pe ușa apartamentului familiei noastre – la intrare aveam un hol nu prea spațios, împărțit cu o familie de evrei – o plăcută, pe care să scrie *Дурдом Ромашка*/ Casa de nebuni Romanița. Știa, de bună seamă, că dacă ar fi atârnat o asemenea inscripție la intrarea în oraș sau la intrarea în bloc, ar fi ajuns fie la miliție, fie la spitalul de psihiatrie, unde pozează periodic un prieten al lui, evreu – un intelectual fin, nu prea înalt, purta ochelari – după ce spunea cu o franchețe ultra-zgomotoasă ce crede despre regimul bolșevic, despre oamenii lumii acesteia și, apoi, despre tot universul. Revenit odată din periplul său devenit obișnuit, cu stația terminus la balamuc,

acel prieten – Jenia se numea și era un avizat cunoscător al literaturii ruse – îmi dăruise pe când eram nu mai mult decât „o fată sălbatică” o ediție cartonată a operelor Marinei Țvetaeva.

Înainte să intrăm în viață, noi am fost obișnuiți să ne considerăm ratați și eram, cu adevărat, niște ratați de rasă. Ratarea noastră, da, avea stil. Voiam să ne construim destinul pe niște superbe, suferinde ruine. De câtă tristețe am avut parte, Doamne, noi, profesioniștii melancoliei, care ne agățam de orice fir ce promitea o cât de vagă iluminare acolo, în subteranele ființei, unde stăteam ghemuiți – ca pruncii în lichidul amniotic – într-o singurătate preferată iadului din jur. Izolarea noastră nu era o formă a eroismului, ci o prelungire a disperării. Nu știam ce suntem, de unde venim și încotro ne îndreptăm; între timp am aflat, da, ne-am documentat ca la carte, dar nu pricep din ce motive, totuși, se vrea să uităm sau să ne prefacem că n-am știut niciodată – ceea ce, probabil, este la fel de grav și, în esență, inadmisibil. Am ales să urmez Facultatea de Jurnalism – o ușă deschisă spre visul de a fugi din țară, oriunde, inclusiv la Moscova – unde oricum atmosfera anilor ’80-90 era mai liberală decât în periferii – apoi, în lumea mare. Librăriile *Drujba* din Moscova și Odessa erau arhipline de carte românească. Moscova era pentru mine orașul lui Pușkin, autorul poemului *Odă libertății*, și va deveni în scurt timp urbea care – prin Complexul Tehnico-științific „Microchirurgia Ochiului” înființat de profesorul Sveatoslav Fiodorov, unde în disperare de cauză m-au dus părinții mei – îmi va salva ochii. Cunoscându-mi rudele moscovite, vom recita împreună în gura mare versurile iubite din clasicii ruși, versuri pe care fiecare rus le știe ca pe Tatăl nostru din Pușkin, Țvetaeva sau – poate, unul dintre cei mai iubiți scriitori – Anna Ahmatova. Versurile acelei „fete sălbatică”, născută în orașul Odessa și identificată și astăzi cu imaginea Rusiei, îmi vor întârzia inexplicabil în scoica urechilor, făcându-mă să revin la viața și opera acestei mari doamne a literaturii ruse și, într-un târziu, să traduc un florilegiu de poeme și proză biografică, ce aparțin acestui poet al asprimilor nordice, care l-a inspirat pe un Amedeo Modigliani, fiind un model absolut pentru Iosif Brodski, de care o va lega o pri-

etenie de nezdruccinat. Nu știu dacă nevoia de a traduce din acest poet pursânge e un ecou al îngemănării sufletești a doi poeți sau – după cum se susține în programul propus de Institutul de Traducere din Moscova – „*созвучие «строя души» двух поэтов*”. În minte îmi sunt vii traduceri ale Annei Ahmatova din Eminescu. Întâmplarea face ca, în 1991 sau 1992, întârziind îndelung printre rafturile burdușite cu cărți din Librăria aflată în imediata vecinătate a Bisericii Crețulescu din centrul capitalei României – unde ajunsesem pentru prima dată –, să găsesc două tomuri masive din poezia și proza autobiografică ahmatoviană, apărute la Moscova, în 1990, la Editura Hudojestvennaia Literatura – volume cu copertele de un bleu stins. Dincolo de melodia aspră a poemelor ahmatoviene și de modul unic – de o simplitate înșelătoare; „ce grea e simplitatea” exclamase Anton Pavlovici Cehov – al acestui poet de a-și construi fiecare poezie, m-au surprins și m-au minunat, în egală măsură, viața și opera acestui scriitor-simbol al Rusiei eterne. Se pare că o mână uriașă și iubitoare a supus acest mare artist unor încercări cumplite, pentru a vedea – cu vorbele Marinei Țvetaeva – până unde îi va rezista coșul pieptului. Cum altminteri să tratezi sarabanda de nenorociri din viața Annei, survenite după revoluția din octombrie 1917, și reacția ei stoică la acestea: moartea prin împușcare a soțului ei, Nikolai Gumiliov, moartea în închisoare a celui de-al doilea soț, criticul de artă Nikolai Punin, 18 ani de întemnițare în lagăr a singurului ei fiu, Lev Gumiliov, exterminarea prietenilor apropiați: Vladimir Narbut și Ossip Mandelstam? Reprezentanții sistemului opresiv au făcut totul, pentru ca poeta să fie la kilometri distanță de tot ce se adună – ca nectarul depozitat în stup de inventivele albine – în ceea ce disidentul Gabriel Andreescu numește „dulceața prieteniei și a solidarității”. „Ahmatova a fost înhumată de vie, iar pe mormânt – scrie Iosif Brodski în eseuul său Muza durerii – s-au aruncat două pietricele, pentru a nu confunda locul. Diverse forțe s-au coalizat pentru a-i aduce sfârșitul.”

Cum se numește minunea care a ajutat să reziste acest mare spirit al Rusiei? Ori de câte ori citesc un comentariu referitor la Anna Ahmatova sau orice referire la ceea ce înseamnă acest poet al ritmurilor austere pentru Rusia de azi – pentru Rusia dintotdeauna – mă surprinde căldura vie cu care este invocat acest personaj, fără a cărui existență literatura rusă este de neconceput. Uimirea crește în intensitate cu atât mai mult cu cât răstimp de patruzeci și patru de ani, în timpul dictaturii comuniste, nu a apărut nici o carte scrisă de mână acestui poet. Antologiile care au văzut lumina tiparului până la declanșarea perestroikăi cuprind selecții făcute de redactorii editurilor de stat – prin urmare, instituții controlate de reprezentanții forțelor represive – împunterniciți cu misiunea de a demonstra lumii că Ahmatova e în viață, scrie și publică. În conștiința lectorilor, așadar, răstimp de circa cinci decenii au rămas vii primele volume ale poetei, publicate la începutul secolului: Seara

(*Вечер*, 1912); Mătăniile (*Чётки*, 1914), Stolul alb (*Белая стая*, 1917); Pătlagina (*Подорожник*, 1921) și Anno Domini MCMXXI (1922).

Ce aduceau nou aceste cărți subțiri, dense și elegante – ca autoarea lor, devenită celebră și prin frumusețea chipului, în care se răsfrângea bogăția unui suflet rar, de o umanitate profundă – și prin ce anume au atras atenția a milioane de oameni, care știau poeme întregi pe de rost, fără să-și fi propus să le învețe? Poetul adus în literatura română de regretatul slavist Emil Iordache și de minunata Marina Vraciu, Iosif Brodski, afirmă, pe bună dreptate, că noutatea înrădăcinată de Anna Ahmatova în solul literaturii ruse a începutului de veac erau temele vechi. Într-un context de reviriment al literaturii și gândirii ruse, când se înființau zeci de cercuri filosofice sau cluburi literare și viața culturală era cuprinsă de o efervescență formidabilă, noutatea adusă de Ahmatova consta în ritmul întors cu fața spre antichitate și respirația poeziei scrise în formă clasică. Nu cred să existe – la începutul secolului al XX-lea – un alt poet rus la fel de puternic, care să se detașeze de curentele literare în vogă (akmeismul ce răsărea abia, simbolismul pe dric etc.) și să-și propună să păstreze o distanță stenică față de clocotul social, cultural și istoric, pentru a-și urma vocația. Tot ce se întâmpla în jur se afla atât de departe de această Antigona a literaturii ruse, care susține în proza sa autobiografică faptul că ea – de la bun început – a știut totul despre poezie. Într-adevăr, instinctiv creatoarea mătăniilor știa totul.

Cele șaiszeci de poeme traduse de mine în limba română au fost selectate în funcție de temele favorite ale Annei: iubirea, viața și moartea, pentru a ilustra un adevăr familiar aleșilor liricii pure: semnele măreției și anvergura se desprind și se cultivă în grădina temelor majore ale literaturii universale. Tot ce se află în vecinătatea acestei grădini austere – cade secerat inexorabil sub tăișul minoratului, deci piere de la sine. Prin traduceri propuse publicului românesc – traduceri ce au respectat la sânge textul original – am încercat, de asemeni, să așez în lumina cuvenită modul în care această mare Doamnă a literaturii ruse recunoaște, onorează și iubește clasicii – înaintașii – în preajma cărora ea însăși nu obosește să mărturisească – cu o dezarmantă eleganță – că se simte ca un post-scriptum. În fața lui Aleksandr Pușkin autoarea mătăniilor își pleca fruntea. Pe Dante îl venera, atribuindu-i calificativul de neîntrecut și numindu-l *Învățător*. De fapt, nu e vorba atât de eleganță, nici probabil de modestie. Smerenia se pare că are timida forță de a scoate la vedere drumurile ce duc spre cunoașterea profundă a omului din om și spre iubire, fără care nu se poate rezista într-o epocă în care – după cum susținea Aleksandr Blok – „aici toți se întâlnesc ca pe lumea cealaltă”.

Exact așa, ca pe o proiecție a lumii celelalte, scufundată într-un aer obscur și – pe anumite porțiuni – întunecat, ca să nu spun sinistru – în primii ani post-revoluționari ilumina-

tul stradal lipsea cu desăvârșire – văzusem Bucureștiul după Revoluția din 1989, când înaintam pe Calea Victoriei și – oprindu-mă la Librăria Crețulescu, unde am zăbovit îndelung printre rafturile ticsite cu cărți – am găsit două volume cu copertele bleu, o selecție din opera ahmatoviană, de care nu mă despart și nu cred că mă voi despărți vreodată.

Многим

Я – голос ваш, жар вашего дыхания,
Я – отражение вашего лица,
Напрасных крыл напрасны
трепетанья,
Ведь всё равно я с вами до конца.
Вот отчего вы любите так жадно
Меня в грехе и в немоци моей;
Вот отчего вы дали неоглядно
Мне лучшего из ваших сыновей;
Вот отчего вы даже не спросили
Меня ни слова никогда о нём
И чадными хвалами задымили
Мой навсегда опустошённый дом.
И говорят – нельзя теснее слиться,
Нельзя непоправимее любить...
Как хочет тень от тела

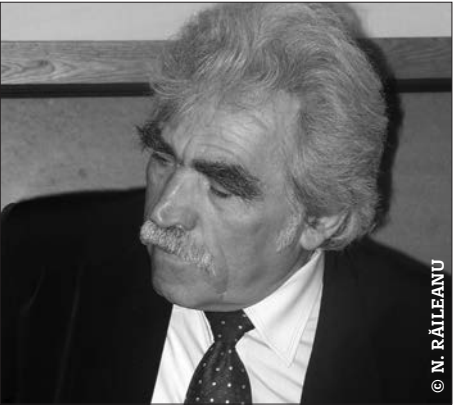
отделиться,
Как хочет плоть с душою
разлучиться,
Так я хочу теперь – забытой быть.
1922

Multora

Sunt glasul vostru, jarul respirării
voastre
Și sunt oglinda chipului iubit.
O freamătul zadarnic al aripei,
Oricum rămân cu voi pân’ la sfârșit.
Iată de ce voi mă iubiți așa
’n păcatul și-n neputința mea.
Iată de ce mi-ați oferit făr-a crâcnii
Pe cel mai bun dintre ai voștri fii.
Iată de ce nîcîcînd n-ați întrebat
Nimic despre firea lui aleasă,
Cu laude vrăjite acoperit-ați
Pe todeauna pustiita-mi casă,
Unde – un singur trup, un singur
gînd –
Unul de altul nu ne-am vindecat...
Umbra de trup cum vrea
să se despartă,
Cum din capcană sufletu-ar fugi,
Așa și eu aș vrea să fiu uitată.

* Fragment din volumul Din infern, cu dragoste, în curs de apariție la Editura Ideea Europeană.

FIRUL CU PLUMB

BORIS MARIAN LA 80 DE ANI

DAIREA

Dairea cu clopoței,
Muza mea glumeață,
Ai răpit toți sfinții mei,
Vrei să-mi iei și viața?

Zi, dairea, și mai cu foc –
Ca nebunul vreau să joc
Până dimineață,
Să-mi găsesc în joc noroc
Și un loc în viață.

Nu, la cărți nu-mi merge azi,
Asul n-o să-mi pice,
Dar în dragoste sunt as,
Să dansăm, gagice!

Îmi citește versuri Blok
Sub facla Selenei,
Guvernează-aci în loc
De-mpărat – viclenii.

Ici cândva străbuna mea,
Cică-a fost țarină,
Când pe-acest meleag domnea
Neamul de feline.

S-a strâmbat tot ce-a fost drept
Între rău și bine,
Timpul curge îndărăt
La popor în vine.

Fă un vifor, tu, dairea,
Vraja mea de-o viață!
Să nu mor de boală grea,
Ci la tine-n brațe!

Dubravlag, 1959 – Chișinău, 2009

NOI APARIȚII

EDITURA ȘTIINȚA

ADRIAN CIUBOTARU

„SFÂRȘIT DE SECOL” ROMÂNESC: DECADENTISMUL LITERAR ȘI IDEEA DE DECADENȚĂ

(ESEU CRITIC)

INTERVIU

realizat de
ADRIAN CIUBOTARU

GHEORGHE PRINI: „CARTEA ARE VIITOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA...”

CU PREȘEDINTELE UNIUNII EDITORILOR DIN MOLDOVA (UERM), DR. ING. GHEORGHE PRINI, DESPRE SALONUL DE CARTE „BOOKFEST”, EDIȚIA CHIȘINĂU 2016, DESPRE PROBLEMELE ȘI REALIZĂRILE EDITORILOR DIN ȚARĂ ȘI PLANURILE DE VIITOR ALE UERM.

Adrian Ciubotaru: Stimate domnule Gheorghe Prini! Recent, la Chișinău s-a desfășurat prima ediție a Salonului de Carte “Bookfest”. Uniunea Editorilor din Moldova, pe care o conduceți, a jucat un rol cheie în organizarea evenimentului. Participarea, destul de impunătoare, a celor mai mari edituri din România, interesul sporit al publicului, cifra de vânzări și reacțiile pozitive din presă confirmă că târgul a fost un succes. Sunt curios să aflu însă cum l-ați văzut dvs? Ca să zic așa, “din culise”...

Gheorghe Prini: Din „culise”, cum spui dumneata, din interiorul bucătăriei, nu de fiecare dată vezi mai bine, cu atât mai mult, nu poți aprecia obiectiv derularea evenimentului. Dar acum, după ce evenimentul s-a produs, a devenit istorie, pot spune care au fost intențiile noastre.

În primul rând, timp de jumătate de an am avut discuții cu colegii noștri de la Asociația Editorilor din Romania, pentru a-i convinge să participe la Salonul (nostru) de Carte, prin organizarea unui Bookfest Chișinău. În cele din urmă, după cum a menționat, pe bună dreptate, mass-media de la noi, cel mai important Târg de Carte din Țară a trecut Prutul, printr-o adevărată invazie culturală și printr-o participare masivă la Salonul de Carte din Chișinău a celor mai importante edituri din Romania: RAO, Humanitas, Curtea Veche, Polirom, Nemira, All, dar și a editurilor „moldo-române”: Litera, Prut, Eurodidactica, în total, 21 de case editoriale. Numărul total de expozanți la Salon a fost de 50 de edituri și difuzori de carte din R. Moldova și România.

În al doilea rând, am intenționat să organizăm, pe lângă o manifestare pur culturală (salon de carte), și una promoțională, comercială (târg de carte), ambele la fel de utile și benefice atât editorilor și autorilor, cât și consumatorilor producției editoriale. Din aceste considerente, dar și ținând cont de participarea activă a colegilor editori și difuzori de carte din România, salonul de carte din acest an și-a schimbat locația și s-a desfășurat la Moldexpo, în Pavilionul Central, oferind spații pentru expunere mult mai generoase decât cele pe care le putea oferi Biblioteca Națională.

În al treilea rând, ne doream ca toate evenimentele și manifestările ce vor avea loc în cadrul salonului să se producă nu de dragul și nu pentru editori și autori,

ci pentru Măria Sa, Cititorul, consumatorul de carte. Numai el, cititorul este în drept să aprecieze obiectiv munca de creație, de facere a cărții. În spiritul acestui deziderat, ne-am dezis de tradiționalele premii, care se acordau cu nemiluita la saloanele precedente. La acest salon/ târg de carte, premiile pentru autori, editori, dar și pentru organizatorii evenimentului au fost acordate de către vizitatori prin procurarea cărților expuse la standurile editurilor și ale difuzorilor de carte. Vreau să vă spun că premiile acordate de vizitatorii/ consumatorii de carte au fost foarte generoase. Astfel, vânzările au depășit cele mai optimiste așteptări (bazate pe vânzările de la precedentele saloane de carte din Chișinău și pe vânzările de la „Bookfest”-urile din alte orașe din România) de două-trei ori atât în cazul editurilor din Republica Moldova, cât și în cazul celor din România. La acest capitol, după cum au apreciat colegii noștri din România, „Bookfest” Chișinău s-a clasat pe locul doi după „Bookfest” București.

Acestea fiind spuse, să ne oprim la ceea ce am văzut eu „din culise”. În linii mari, evenimentele (lansările de carte, întâlnirile autorilor cu cititorii), organizate atât în spațiul special amenajat al Pavilionului Central de la Moldexpo, cât și cele care au avut loc în incintele bibliotecilor, în aulele universitare, în sălile muzeelor, au decurs bine, cu o participare destul de mare a publicului. Dar au fost și manifestări la care nu a venit multă lume, din, cel puțin, două motive. Unu: manifestările și evenimentele au fost insuficient mediatizate și promovate. Doi: autorii din România care au participat la lansările de carte și întâlnirile cu cititori nu sunt atât de bine cunoscuți la noi. O altă carență a fost asigurarea transportării publicului la și de la Moldexpo. Oamenii erau nevoiți să aștepte multă vreme în stații, au circulat prost în special microbuzele. Acest lucru s-a simțit mai ales sâmbătă și duminică (3 și 4 septembrie). Cu toate că am avut vizitatori suficienți (despre aceasta ne vorbește cifra vânzărilor), marea lor majoritate era din Chișinău. Puțină lume a venit din afara capitalei. Mă refer, în primul rând, la lipsa intelectualilor de la sate, din orașele și centrele raionale: profesori, bibliotecari, specialiști din diferite domenii, studenți și elevi etc.

A.C.: Nu este un secret că sunteți unul dintre cei care au venit și susținut cu cea mai mare fervoare ideea

unui “Bookfest” în Basarabia. De aceea vă întreb: de ce a fost atât de important să-l aduceți la Chișinău? Și de ce acum? E un proiect de suflet al omului de cultură Gheorghe Prini sau un proiect comercial și publicitar al omului de afaceri/ editorului Gheorghe Prini?

Gh.P.: Pentru noi, editorii din Republica Moldova, mai exact, pentru o parte din editori, era clar demult că formatul saloanelor de carte, organizate la Chișinău, nu mai corespunde exigențelor zilei de azi. Mai mult decât atât. Cu toate că saloanele erau declarate internaționale, *de facto*, la ele participau, în mare parte, numai editurile din Republica Moldova. Se cerea o schimbare de fond, având în vedere experiența din alte țări în acest domeniu. Ideea aducerii „Bookfest”-ului la Chișinău aparține echipei doamnei Monica Babuc, ministrul Culturii.

Inițiativa a fost lansată în legătură cu organizarea manifestărilor dedicate împlinirii a 25 de ani de la proclamarea Independenței Republicii Moldova. Dar, la început, ideea nu a fost îmbrățișată nici de editorii din Republica Moldova, nici de cei de peste Prut (mă refer la Asociația Editorilor din România, organizatorul „Bookfest”-ului din București).

Editorilor de la noi le era frică de concurența din partea editorilor din România, care vor ocupa piața de carte din Republica Moldova. Cei din România nu erau încredințați că vor găsi aici suficienți cumpărători. După mai multe discuții și reflecții, am ajuns la concluzia că aducerea „Bookfest”-ului la Chisinau va fi benefică pentru editorii de pe ambele maluri ale Prutului. Eram convinși că o ofertă generoasă de carte de calitate va atrage potențiali cumpărători. Cu atât mai mult cu cât salonul/ târgul de carte „Bookfest” Chișinău va fi organizat în alt format și cu suficiente spații pentru expunerea cărții. Au urmat multe discuții cu editorii noștri și cu partenerii din Romania, care au durat câteva luni, pentru a-i convinge să participe la „Bookfest” Chișinău. Un imbold solid pentru a participa a fost și scutirea expozanților de achitarea taxei de închiriere a standurilor. Aceste costuri și le-au asumat Institutul Cultural Român și Institutul „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni. Sunt bucuros că mizele noastre s-au îndreptățit și că, în sfârșit, s-a realizat visul editorilor de a trece de la Podul de

Flori, care a avut loc la începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut, la construcția unui pod temeinic și de lungă durată, a unui Pod de Carte. Din acest punct de vedere, proiectul este atât unul de suflet, cât și unul comercial, un proiect de afaceri, care are menirea de a crea un spațiu expozițional comun de carte, dar și o piață de carte comună în întreg arealul limbii române, de care va beneficia, în primul rând, consumatorul, în cazul nostru – cititorul.

A.C.: Bănuiesc că v-ați ciocnit de o mulțime de obstacole birocratice și financiare la toate etapele de pregătire și organizare a “Bookfest”-ului de la Chișinău. Editorii din Republica Moldova se pot lăuda cu imunitate la toate aceste piedici, întrucât au experiența târgurilor și saloanelor de carte naționale din anii precedenți. Imunitatea nu face însă ca obstacolele să fie mai puțin deranjante, acestea perpetuându-se aproape fără schimbări. Sunt sigur că cititorii mai puțin avizați ar vrea să afle mai multe detalii despre cum se pune la cale și se realizează un târg de carte național sau internațional în țara noastră?

Gh.P.: Obstacole au fost de tot felul. Cunoscând experiența organizării unor saloane/ târguri de carte de la noi și din străinătate, am încercat, cu ani în urmă, să schimbăm formatul și modalitățile de organizare a acestor saloane la noi, la Chișinău. Dar ne-am ciocnit, de fiecare dată, de cel mai mare obstacol – inerția și nedorința de a face și de a schimba ceva. Vreau să menționez că, de data aceasta, obstacolul a fost depășit datorită insistenței echipei doamnei Monica Babuc, în special a viceministrului Igor Șarov, de a aduce „Bookfest”-ul la Chișinău.

Privitor la cum se pune la cale și se realizează un târg de carte, este o bucătărie întreagă și nu cred ca pe cititorii revistei îi interesează toate detaliile. În linii mari, aş spune următoarele. Un salon/ târg de carte va avea succes dacă va fi determinat corect scopul pe care dorești sa-l atingi. Odată ce te-ai lămurit în această privință, e mult mai ușor să identifici și mijloacele de realizare.

Scopul unui târg de carte este promovarea cărții și a lecturii. Reieșind din acest deziderat, s-au aplicat formatul și modalitățile de organizare a Târgului de Carte „Bookfest” Chișinău, despre care v-am vorbit mai sus. Asta în primul rând. În al doilea rând, pentru a organiza cu succes un târg de carte, ai nevoie de o echipă de entuziaști, ai nevoie de promovarea târgului prin toate mass-media, ai nevoie de sponsori, pentru că fără bani nu faci nimic, de parteneri, pentru că de unul singur este imposibil să organizezi o manifestare de anvergură ș.a.m.d.

Referitor la „obstacolele” despre care vorbești. Unii colegi din echipa de organizare s-au întrebat dacă proiectul acesta al Târgului „Bookfest”, ediție de Chișinău, nu va fi obstrucționat cu rea-voință, pe motive politice sau financiare. Vreau să spun că riscuri au existat, dar barierele nu au fost atât de ordin economic sau (geo) politic, cât de ordinul... specificului nostru național. Intenții realizate pe jumătate, nerespectarea regulilor jocului (care conducea, implicit, la nervozitate), idei „geniale” anunțate și lăsate pe seama colegului, coordonare slabă și improvizații în locul unor proiecte riguroase, miza pe noroc și pe rezolvarea de la sine a unor chestiuni principale, deloc simple – toate acestea, dar și altele, din păcate, ne mai caracterizează. Dar când toate s-au sfârșit... parcă nu mai păstrezi aceste emoții negative, proprii, probabil, oricăror experiențe de colaborare inedite. În schimb, ar trebui să ținem cont de ele pentru a nu le repeta la următoarele ediții.

A.C.: Știm că demnitarii de rang înalt ai țării au ignorat, în mare, “Bookfest”-ul. Cum se face că până și un desant atât de masiv de editori, de carte și de oameni de cultură români de pe ambele maluri ale Prutului i-a lăsat rece inclusiv pe politicienii care se declară “unioniști” și cei mai mari apărători ai “cauzei naționale” românești în Basarabia?

Gh.P.: Păcat ca demnitarii de rang înalt și politicienii, în cvasiunanimitate, n-au fost printre vizitatorii „Bookfest”-ului, și cu atât mai puțin printre cumpărătorii de

Imagini de la inaugurarea Salonului de Carte „Bookfest” Chișinău. În stânga: președintele Uniunii Editorilor din Moldova, dl Gheorghe Prini și președintele Asociației Editorilor din România, dl Grigore Arsene. În dreapta: vizitatorii Salonului.

carte expusă la standurile editurilor. În țările civilizate, politicienii utilizează aceste manifestări culturale cel puțin în scopuri electorale. Ai noștri nici la aceasta nu se pricep. De parcă nu am avea în viitorul apropiat un scrutin electoral. Aceasta ne dă de înțeles că vizitatorii târgului de carte, consumatorii de carte nu se află în bazinul lor electoral. Pe de o parte. Pe de altă parte, cred că și noi, organizatorii, trebuia să fim mai insistenți în invitațiile noastre.

Cât privește unioniștii și apărătorii „cauzei naționale”, românești, în Basarabia. Cred că pe mulți dintre ei nici nu-i interesează scopul final al mișcării unioniste, cu atât mai puțin cauza națională românească în Basarabia. Pe acești politicieni îi interesează mai mult bazinul electoral unionist și proromânesc, care trebuie să crească până la o anumită limită. Din aceste considerente, acești politicieni au rămas reci față de desantul masiv al celor mai importanți editori din România, față de oferta generoasă de carte de calitate expusă la târg, față de lansările de carte și întâlnirile cu cititorii la care au participat oameni de cultură de pe ambele maluri ale Prutului.

A.C.: Ce și-ar dori președintele Uniunii Editorilor din Moldova de la edițiile viitoare ale “Bookfest”-ului? Ediția din anul acesta a arătat că este loc de mai bine. Dar cât de realist ar putea fi saltul calitativ, dar și cantitativ, spre un “Bookfest” basarabean cât mai apropiat de standardele bucureștene, să zicem?

Gh.P.: Poate nu e modest, dar vreau să afirm că, în ciuda carențelor în organizarea și în derularea propriu-zisă a „Bookfest”-ului, salonul a fost totuși o reușită. Chișinăul, Basarabia nu a avut un alt salon/ târg de carte mai bun decât acesta, iar colegii noștri din România, după cum am spus mai sus, îl clasează deja pe locul doi după „Bookfest” București. Aceasta, cum ai zis și dumneata la începutul discuției noastre, o recunosc cu toții. De aceea, viitoarele ediții trebuie să fie organizate cel puțin la același nivel.

Aceasta nu înseamnă că nu este loc pentru mai bine. Avem multe de făcut în ceea ce privește atragerea vizitatorilor din afara Chișinăului, implicarea mai activă a mijloacelor de informare în promovarea târgului, organizarea mai eficace a lansărilor de carte și a întâlnirilor cu cititorii, cu participarea personalităților notorii din domeniul științei, culturii și artei de pe ambele maluri ale Prutului etc. O preocupare aparte trebuie să fie participarea la târg a mai multor edituri și difuzori de carte de la noi și din România. O carență a fost, totuși, lipsa de facto a unui „cartier general” de organizare a târgului. Centre de organizare au fost mai multe: la Ministerul Culturii, la Uniunea Editorilor din Moldova, la Asociația Editorilor din România, la Biblioteca Națională, la Moldexpo, dar un centru comun, care să fie permanent la curent cu pregătirea și derularea târgului și gata să intervină prompt în caz de necesitate, pentru a emite decizii obligatorii și a furniza informații veridice, nu am avut.

Un alt salt calitativ și cantitativ se va produce în timp. Este vorba de acumularea experienței necesare, dar cel mai importat lucru pentru un nou salt este potențialul cititor. Acesta trebuie să dorească să consume

carte și să aibă posibilități financiare să și-o cumpere. Până la urmă, avem nevoie de câți mai mulți potențiali cumpărători – persoane care își doresc cartea și au posibilitatea să o procure. De aici rezultă necesitatea promovării lecturii, educării cititorului. Pe de altă parte, posibilitățile financiare depind de starea economiei naționale, care știm cum este acum. De aceea, pentru a atinge standardele cel puțin bucureștene în organizarea unui târg de carte, avem nevoie de efortul comun al societății în întregime. Editorii, de unii singuri, nu vor fi în stare să atingă acest scop.

A.C.: Luând “Bookfest”-ul ca pretext, ce puteți să ne spuneți despre destinul cărții, al domeniului de carte, al interesului pentru carte în Republica Moldova? Este un domeniu care are viitor? De cine depinde o schimbare spre bine?

Gh.P.: Destinul cărții într-o societate informațională bazată pe cunoaștere depinde de mai mulți factori. Cartea, lectura în societatea contemporană sunt instrumente de bază în dezvoltarea și socializarea personalității, care permit alegerea corectă a perspectivei de la care individul își poziționează privirea, invitându-se să reflecte, să gândească și să creeze. Pe de altă parte, lectura, cartea sunt elemente esențiale pentru responsabilizarea și conviețuirea democratică în cadrul societății umane. În afară de aceasta, în societatea contemporană, cartea trebuie privită ca suport fizic al gândirii umane, al științei și creației literare.

Din acest unghi de vedere, cred eu, trebuie să privim destinul cărții și interesul pentru carte în Republica Moldova și să ne unim eforturile pentru realizarea dezideratelor enunțate mai sus. Aceste eforturi comune trebuie îndreptate, în primul rând, spre elaborarea cadrului legislativ și normativ în vederea asigurării unui destin cert cărții și promovării lecturii, asigurării fondurilor bibliotecilor cu carte de calitate.

În această ordine de idei, editorii din Republica Moldova au o anumită experiență și realizări concrete în elaborarea și promovarea actelor legislative și normative, care asigură buna funcționare a domeniului editorial-poligrafic și a rețelei de librării în vederea satisfacerii necesităților societății și a fiecărei persoane în parte cu producția de carte. Este vorba, în primul rând, de Legea activității editoriale și de Regulamentul cu privire la susținerea cărții naționale de la bugetul de stat, acte care au fost elaborate și promovate de Uniunea Editorilor, implementarea cărora, de acum câțiva ani, s-au soldat cu rezultate palpabile. Acum se elaborează noua redacție a Legii bibliotecilor. Sarciunile care stau acum în fața noastră sunt de a asigura funcționarea continuă a acestor acte, perfectarea lor în concordanță cu schimbările care au loc în societate, elaborarea de noi acte legislative și normative. Ținând cont de toate acestea, sunt convins că domeniul de carte are viitor în Republica Moldova. O schimbare spre bine, un salt calitativ nou ar fi elaborarea și promovarea Codului lecturii, cărții și bibliotecilor, așa cum s-a procedat în Spania, unde a fost adoptată Legea lecturii, a cărții și a bibliotecilor încă în anul 2007.

A.C.: Vă mulțumesc!

PROZĂ

SFINTII AU IEȘIT LA COASA

de ION IACHIM

„La români nu se simte nicio dorință de a continua lupta în est” (Generalul Johannes Friessner).

Foșnesc alb, aidoma unor mătăsur, puhoaiele zăpezii. Spulberă și fulgii aruncați de vânt îi intră în ochi, în gât, dar în urechi nu pătrund – ele sunt protejate de țurcană. Șuieră, șuieră vântul și Vasile Cercel adoarme sub muzica spulberatului. El nu știe că-i bolnav de nóna, inflamație a creierului, care-i provoacă o poftă exagerată de somn. Dacă ar ști, i-ar mulțumi nonei, fiindcă în somn nu-i este nici foame, nici frig. Corpul său, amețit de somnolență letargică, nu mai reacționează la frig și la foame.

Vasile Cercel visează că grupa sa de zece ostași s-a desprins de restul plutonului și s-a strecurat pe o bretelă în șanțul mai avansat cu misiunea de a observa ce face inamicul și, dacă va fi cazul, să deschidă foc. Celelalte trei grupe din pluton sunt de mitraliere, iar grupa sa este brand. Când s-a sfârșit bretela, Vasile și-a așezat gospodărește brandul, orientându-l spre inamic. S-a uitat prin vizor, a potrivit bine manivela de direcție, apoi pe cea de înălțare și, satisfăcut, s-a întors apoi către ceilalți ostași, însă aceștia dispăruseră sau au rămas în capătul celălalt al bretelei. Vasile nu s-a panicat, fiindcă șanțul antitanc era solid, fiindcă în jur era liniște și fiindcă avea cu sine un coșcogeamite brand german cu minele necesare, ba și un ciorchine de grenade îi atârna de centură. Așa că puteau să lipsească, dacă vor să lipsească, tovarășii săi.

În ultimele nopți a avut un coșmar care se repeta. Hidos, de Doamne ferește. Mai întâi era o liniște mare și înghețată. După care începea să bată vântul tot mai tare și mai tare. Și atunci apăreau soldații. Erau foarte mulți, toți atârând din ceruri, ca niște stalactite, legați cu niște fire subțiri, dar trainice. Soldații, toți, erau înghețați. Din cauza vântului puternic, ei pendulau și se ciocneau unul de altul și se auzea de la ciobitura asta a lor clinchet de sticlă spartă...

Acum se uită lung spre pozițiile inamicului – de unde s-o fi luat periscopul prin care privește?! – și nu vede nimic suspect. Se uită în periscopul din tranșee de-o veșnicie, în ochi i-au apărut steluțe, a obosit să tot privească și s-a lăsat păgubaș. De la un timp aude ceva suspect, parcă un șuierat de coase. Vasile se uită prin periscop și nu-și crede ochilor.

Are în fața sa un imas imens de iarbă și pe câmp – câteva – trei sau patru? – batalioane de îngeri, sub comanda Ministerului Apărării Naționale, generalul Constantin Pantazi. Vasile nu se îndoiește nicio clipă că chiar generalul este prezent pe fâneață, fiindcă i-a văzut de mai multe ori fotografia în ziare. Așadar generalul urmează să conducă operația „cositul fânului”. El spune ceva, Vasile nu deslușește cuvintele, dar vede cum flancul își trage piciorul și ia poziția „drepti”. Apoi, la un ordin al generalului, îngerii se îndreaptă spre coasele ce stau în rasteluri, fiecare își ia coasa, niciunul nu greșește, nu ia unealtă străină. Sfinții îngeri stau de-a gata cu instrumentele sus și lamele lor de oțel lucesc la soare. Multe dintre celestele figuri seamănă cu niște țărânoi bărboși, cu niște moroi. Vasile n-are nimic împotriva bărboaielor sfinților, sunt bărbi pravoslavnice, numai că se țin prea mândri. Generalul Pantazi dă comanda: „La co-o-o-sit, înaintel” și cele trei sau patru batalioane de îngeri s-au pus pe treabă. Cei mai mulți nu fac față lucrurilor, vor să cosească bine, dar nu le ajunge îndemânare. Iată cei doi, Sfinții Apostoli Carp și Alfeu, mai mult culcă iarba la pământ decât s-o taie. Și Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu se cam grăbește așa cum s-a grăbit să-și scrie și evanghelia: cea mai scurtă, fără vreo introducere. Dar la cosit fânul nu merge cu graba, ci cu chibzuiala: să-ți ajungă puteri până la apusul soarelui.

Nici Sfântul Petru, oricât ar fi el de mare printre sfinți, nu taie palele unduioase, line, ci boțite, bolovănoase. Dar cum să cosească el bine, dacă-i pescar de meserie?! S-o fi priceput el la prins plăticsi late și crapi aurii, dar la coasă nu prea face treabă.

Iată cuviosul Samson, primitorul de străini, trage coasa bine, dar și el se cam uită lung într-o direcție... ce-a văzut el acolo? A-a-a, pe sfânta muceniță Fevronia, care a apărut pe câmp îmbrobodită cu o batistă cam pe ceafă, să se vadă mai bine florile pestrițe de orhidee din părul ei (iart-o, Doamne!), în pantofi pe tocuri înalte, tocuri cui (iart-o, Doamne!), care nu pur și simplu o fac mai importantă cu câțiva centimetri, ci îi etalează șoldurile, îi ridică mai sus coapsele (iart-o, Doamne!), astfel făcând-o atrăgătoare pentru ochiul bărbaților. E frumoasă, e subțirică, e săltată ca o mânzică... Da-a-a, cuvioase Samsone, ai pofta cărnii, ești cam muieratic... Noroc că nu te vede generalul Pantazi, altfel o pățai, te pune la arest.

Îi place cum taie iarba tizul său, Sfântul Vasile cel Mare. Gospodărește, taie dintr-o singură tragere cu coasa câte o pală uriașă, de-o jumătate de căruță. Lui Vasile i se bucură inima – sfântul este tizul său! Și-i voinic, băiatul. Cum îi mai zboară coasa prin trifoi și prin năgară! Acesta nu s-a hrănit doar cu pâinea și apa întristării. Ei, și? La popota sfinților nici n-o fi astfel de bucate: pâinea și apa întristării. Sfântul Vasile cel Mare e îmbrăcat solemn, ca la slujbele bisericești, are un stihar nou, deasupra un felon de mai mare dragul și lui Vasile Cercel i se umflă în piept inima de mândrie pentru tizul său.

Iată prorocul Ilie, căruia Dumitrescu i-a zis să se ducă lângă pârăul Cherit, n-a cherit de foame, fiindcă niște corbi îi aduceau pâine și carne, dimineața și seara, iar apă bea din pârău. Iar când a secat pârăul, l-a salvat o văduvă, i-a dat din ultimele rezerve, din ultimul pumn de făină și puținul untdelemn, să mănânce. Și Dumnezeu a făcut așa că făina din oală n-a scăzut și untdelemnul nu s-a imputinat. Iar prorocul Ilie de atunci a devenit ocrotitorul văduvelor...

... Ehehe! Pe lan mai este un șef, în afară de generalul Pantazi. Cine să fie? Parcă l-ar cunoaște, ce aer țanțos are... Poartă niște pantaloni negri de șiac, bufanți, are cămașă albă, cu bentițe cusute cu flori mărunte la mâneci și la guler, pare a fi un țăran de prin părțile noastre... Pantalonii au vipușcă roșie de atlas, ceea ce îi dă numaidecât un aer foarte impunător... Iată vipușca de atlas s-a apropiat de un grup de îngeri și le explică ceva. Îngerii ascultă rezemați în cosii și zâmbesc – se vede că indicațiile vipuștii de atlas sunt cu totul copilărești și primare. Oricum, purtătorul de pantaloni cu lampasuri ca cinabru își duce la capăt prețioasele instrucțiuni, apoi pleacă mulțumit spre alt grup de coșai. În cale îi iese Toma Necredinciosul, e supărat rău, arată la coasă și, probabil, îi spune că nu taie instrumentul. Vipușca de atlas ia în mâinile sale coasa, apoi și cútia și îi arată cum se ascute coasa pe față și pe dos. Toma Necredinciosul o încearcă, coasa merge bine, dar coșul totuși e nemulțumit de ceva. E nemulțumit ca și atunci când, după trei zile de la așezarea trupului Născătoarei de Dumnezeu în mormânt, a venit și le-a zis fraților săi să-i arate și lui trupul Celei pline de Dar. Atunci a fost ridicată piatra, dar au găsit mormântul gol – Maica Domnului a fost înălțată la ceruri de Isus Hristos... Toma e paraponisit, pantalonii bufanți dă a lehamite din

mână – cine să fie? cine să fie? – și se îndepărtează, iar Necredinciosul, după o clipă de meditație, bagă o mână în sân și începe să se scarpine zdravăn. Se vede că scărpinatul nu-i aduce nicio ușurare, căci Toma și-a scos cămașa și tot apasă cu unghiile pe la încheieturi. A-a-a, are păduchi. Așa-i trebuie dacă o face pe mofturosul.

Dar de-odată pe Vasile Cercel l-a cuprins îngrijorarea: dacă Sfântul Apostol Toma are păduchi, înseamnă că și ceilalți îngeri ar putea să-i aibă... Dacă dă o epidemie de tifos exantematic în aceste trei-patru batalioane de îngeri și arhangheli?! În ce lazaret îi vâri pe toți? Cine îi lecuiește? Medicamentele pe front sunt cu ciubote roșii... Să moară atâta ingerime din cauza unor paraziți blestemați?!

Se vede că angoasa lui Vasile s-a transmis (Vasile nu știe cum, dar simte că așa-i) și îngerilor, căci o vede degrabă pe cuvioasa Isidora cum se apropie de Toma Necredinciosul, îi spune să-și lepede cămașa și țăarii, acesta se codește, dar cuvioasa insistă, îi zice (pe un ton cam sentențios) că are să se întoarcă în momentul când el se va dezbrăca; Toma, firește, nu crede și nu execută dezbrăcarea, cuvioasa Isidora ridică o mână în sus și tot atunci cămașa și țăarii lui Toma cad de pe el, îi cad și izmenele din pânză de americană, pânză bună, de bumbac, groasă și călduroasă, Toma rămâne câteva clipe nemișcat, ca o corabie după ce și-a coborât velele, bărbatul își ascunde iute în palme fuduliile, cuvioasa îi ia hainele cu un zâmbet călugărit și le freacă pe la încheieturi cu un smoc mirositor de corovatic, le freacă bine, apoi îi spune lui Toma să le îmbrace. Toma, vrând-nevrând, apucă hainele și, în momentul când a luat cămașa într-o mână, izmenele în alta, și-a degolit bogăția... cuvioasa Isidora zâmbeste ironic: averea lui Toma este destul de săracă... Bărbatul s-a îmbrăcat și de-acum nu-l mai supără păduchia, au dispărut.

Vasile este mulțumit de fapta cuvioasei Isidora. Îl caută cu privirea pe cel cu vipușcă roșie, dar acesta s-a pierdut prin mulțime. Tot plimbându-și vederile printre sfinți, l-a văzut pe cuviosul Ioan Colibașul. În preajma sa este, cu adevărat, o colibă acoperită rudimentar cu iarbă verde; în colibă, pe niște pirosții mici, fierbe un ceanaș – sfântul face mămăliguță de mei. Ce miros dulce, chemător!... Lui Vasile îi lasă gura apă. Colibașul aruncă două-trei boabe din sarniță... S-ar apropia și el de cuvios, că i-ar da o bucată de mămăligă, dar

fi este oarecum; unde să te bagi tu, oștean simplu, printre sfinții cosăși? Îl urmărește deci pe Ioan Colibașul, acesta privește într-o parte, în alta (în momentul acesta are o mutrișoară de dihore), intră în colibă, scoate de sub un braț de vițelar cu spicul verde și miros plăcut, scoate o sticloanță cu tă-mâioasă, o duce la gură și, după ce o lipsește de o bună jumătate de conținut, zâmbește mulțumit și visător. Apoi ascunde sticla cu restul conținutului sub iarba-fânului, iese din colibă, apucă coasa și cosește cu multă-multă blagoveștenie și vovidenie.

Măi și ce imaș cosesc sfinții! Peste zece fălci de ierburi înalte, mustoase, de mai mare dragul. Una mai mirositoare decât alta. Au aici și iarba-lui-Timof-te, și tămâița, și busuioc-sălbatic, și traista-ciobanului, și cimbrisor, și peliniță, căreia i se mai zice iarba-Sfintei-Sofia, și sulfină-galbenă... Iar printre atâtea buruieni frumoase, niciun fir de mătrăgună, niciun fir de dintele-dracului sau de zârnă veninoasă. Să tot cosești, să te bucuri de admirabilul islaz, un imaș ca din rai, nu degeaba au ieșit la cosit trei sau patru batalioane de sfinți. Iată iarba-mirositoare, adică vițelarul pe care-l are cuviosul Ioan Colibașul în colibă, e cu tulpina înaltă și mustoasă, dacă-i tai tija de la jumătate, poți să priponești calul sau chiar și o pereche de boi de restul ei! Ce fânațuri, ce fânațuri! Vasile se jură în gând că n-a văzut așa corovatic mirositor, așa pelin-de-Rusalii, așa părăng des și înalt, care te bate la piept când îl cosești. Și cum mai cântă cicadele în ierburile de pe pajiște! Să tot stai să le ascuți trilurile ritmate... un adevărat cor greieresc!

...A-a-a, iată-l și pe vipușca de atlas. A reapărut printre sfinți. S-a mai primenit: a îmbrăcat pe deasupra cămășii albe de jiletcă neagră de stofă, încheiată cu nasturi de metal. Pe o așa căldură... Vipușca de atlas s-a întors cu fața spre Vasile și Cercel mai nu și-a înghițit limba de uimire... îl privește ca un țap logodit: l-a recunoscut! Era consăteanul său, Vasile Buleică! Get-beget coada vacii Vasile Buleică! (Jumătate din bărbații și copiii satului Pogănești aveau prenumele Vasile). Dar ce caută zăblăul printre sfinți? (De fapt, Cercel s-a gândit: ce caută el în această *arhondologie* ilustră a sfinților, dar n-a știut cum să-și formuleze gândul din cauza unui vocabular cam primitiv, însă mirarea sa anume de aici pornea). Să vezi și să nu crezi, vlăjganul Vasile Buleică, acest haină-ruptă, care a fost mobilizat odată cu el, Vasile Cercel, se plimbă ceremonios, ca un general cu lampasuri roșii, de atlas, se plimbă ca Vodă prin lobodă printre sfinți, le dă indicații: ce și cum... Ce-i drept, la meșteșugul coasei Vasile Buleică ar putea să-l șmotrească chiar și pe Martirul Dumnezeu. Iaca n-a crezut că are să-l revadă pe Vasile, tizul și consăteanul său, în așa împrejurări. Și dacă Vasile Buleică are îndrăzneala să cosească alături de sfinți, de ce n-ar face-o și el, Vasile Cercel?!

Numai a rostit în gând aceste cuvinte, și s-a pomenit între Buleică și un sfânt tânăr (Vasile nu-l știa pe nume), cu o coasă mare și bună în mâini. Buleică, ținându-se drept, mergea înainte și cu mișcări exacte și regulate, care nu-i solicitau un efort deosebit, parcă ar fi dat din mâini în timpul mersului, lăsă în urmă o brazdă înaltă și egală. Parcă nu el, ci coasa ascuțită singură șuiera în iarba înaltă.

Din urma lui Cercel mergea sfântul cel tânăr. Fața sa drăgălașă, încordată de un cordon de iarbă verde, dădea semne de oboseală, dar cum numai Vasile își arunca privirile spre el, sfântul îi zâmbea nițeluș stingherit. El mai degrabă ar fi murit, decât să confirme că-i este greu.

Cercel era între ei. În ardoarea cositului munca nu-i părea așa de grea. Sudoarea care-i curgea pe tot corpul îl răcorea, iar soarele care-i ardea spatele, ceafa și mâinile îi dădea putere și încăpățănare în muncă; tot mai des îi veneau clipele de înconștiență, când poți să nu te gândești la ceea ce faci. Coasa tăia singură iarba. Erau minute de fericire.

S-a uitat la spatele lui Buleică. Acesta tocmai își ștergea coasa cu un mănunchi de iarbă. Și a rămas perplex: din urma sa, pe fâneața cosită acum, proaspătă, înnoia otava! Mare minune. Dar, poate, fiind printre sfinți, Vasile Buleică...

VERSURI de VITALIE RĂILEANU

FILE DIN CALENDARUL UNUI CARDIAC

* * *

Astăzi:
– mi-ai tăiat retina ochiului stâng,
cu privirea ta felinică.

Ieri:
– în zadar încercai
ca o leoaică gestantă
să mă surprinzi,
deoarece în afară
de ochii tăi mijiiți
și părul roșcat
nu mai ai nimic comun
cu felinele.

O să-ți mai spun și asta!
Simt că te perinzi din
amintirile mele
ca o matinală adiere a vântului Bora,
te strecuri din memoria mea
ca o moluscă dintr-o scoică
spartă.

Măine:
– iarăși vei pleca
în această singurătate
atât de generoasă cu mine.
Află că îți voi scrie SMS-uri
și îți voi trimite niște poze,
în negru-alb,
fără urme de regret
că am fost cândva
mai convingători...
ambii...

Cel puțin,
așa crezi tu.

ÎN VÂRFUL CAPULUI FIOLENT

scurtez cu privirea până departe
neliniștea mării
dar anii rămân a
fi aceeași
aici
la *Capul Fiolent*
și pescărușii aceștia
copii înfiați ai tărâmului
îmi țipă isteric în urechi
când privesc apusul soarelui în Marea Neagră
și
nostalgic
mă înnod cu un fir nevăzut
cu vântul sărat
cu nisipul alb
cu pescărușii înfiați de amintirile mele
cu patima destrămată
de zborul sufletului meu
aterizat în golful
ce mușcă din roca seculară
a *Capului Fiolent*
care mă-ntrebă
dacă

și eu
plecând în larg
nu voi uita apusul soarelui *fiolentin*

* * *

amanta mea...
era o feministă incurabilă
în opinia ei
desigur
dar cu trăsături de caracter moderniste
însă
în după-amiezile toride
devenea o femeie candidă
măritată
de-ți venea să-i pictezi chipul
cu *hermina* pe brațe
bine că noaptea ne învelea în plapuma ei
și ea
amanta mea
feminista incurabilă
își dezvelea
ochii
buzele
sânii
coapsele
picioarele *daianice*
și devenea stăpâna spectacolului
a la Caligula
apoi
după ce obosea
căuta la marginea patului sticla cu
Coca-Cola
și pachetul cu țigări mentolate
mi-adie-a mintă
din când în când
despre orgoliul ei de feministă

probabil exagerez
ea
amanta mea
era o femeie frumoasă

LINIȘTE

Câtă liniște între acești patru pereți de spital.
Abia de mai deslușesc pocnitul picăturilor
de ploaie.
Straniu, dar m-am obișnuit și cu această
singurătate.

Și iată mă zbat a patra zi ca un ou de chihlimbar.
Dar e bine și mă bucur că-i liniște
și simt clipa când emană speranță,
când toate se uită încât nu mă deranjează
nici seringile pentru perfuzii, ce-mi sparg venele,
nici mirosul de spirt etilic,
nici aroganța sorei-asistente...
Toate se clasează, desfăcând învelișul prezentului,
aruncându-mă către pânza zilei de mâine.

Ce liniște așteptată de mine,
aici,
între acești patru pereți de spital,
în salonul cu numărul 4

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (XI)

31.VII. Siena

La RAI 1, urmăresc deschiderea, la Roma, a întrunirii internaționale a miniștrilor culturii din mai multe țări din Europa (...și împrejurimi; spre exemplu, din Maroc).

Multe canale TV italiene dau non-stop licitații în direct, în special de bijuterii.

Scriam la mare că, ridicând ochii spre cerul Italiei, nu de puține ori vei vedea trenele albe pe care le lasă după ele supersonicele militare. S-o fi rătoind, pe undeva, probabil, la nord, Putin cu aviația rusă, astfel că nici NATO *non capit muscas...*

Măine începe august. Ce ne așteaptă, odată ce în luna iulie am suportat cele mai mari temperaturi înregistrate vreodată pe Pământ?

La noapte, luna va fi albastră. Haloul albastru apare când în atmosferă e prea mult fum. Iar în Italia, de la intensele incendii de vegetație, fumul e cât lumea. Pe scurt, pe aici, luna va fi, ca și situația, – albastră. (Cântec de... situație albastră...)

1.VIII. Bologna

În calea sa de la Florența spre Roma, Vasile Alecsandri trecuse prin Siena, unde reținuse diverse momente istorice, culturale, artistice, de real interes. Peste un timp, de la Roma revine la Florența, după care, în trăsură, o ia către Bologna. Cale lungă totuși, de circa 80 de verste, în care află și o poveste inclusă în canavaua nuvelei „Muntele de foc”. Iar noi drumul Siena–Bologna îl facem cu autocarul, fiindu-ne necesare doar două ore și jumătate pentru a coborî la autogară, de unde, în imediată apropiere, se află una din porțile orașului (din păcate, nu i-am reținut numele; ea deschide perspectiva, ușor pe stânga, spre Via Indipendenzza), pe care, după ce o fotografiem, ne oprim sub boltirea ei, citindu-i murii împănați cu diverse plăci memoriale, comemorative.

Mai facem 20-30 de pași și, sub primele porticuri, ne bem cafeaua, ne savurăm înghețata, după care pornim spre Piazza Maggiore, ce e chiar centrul centrului istoric al urbei.

A spune că Bologna e un oraș fost cetate înseamnă a te ironiza, ușor, pe tine însuți, întrebând: „Dar care oraș din regiunile Toscana, Emilia-Romagna (Bologna este capitala acesteia) nu a fost o cetate?” Din câte am tot vizitat – dar acest jurnal confirmă că, până acum, mi-a fost dat să intru prin porțile mai multor foste ce-

tăți, – nu mi s-a întâmplat să dau de vreo excepție. Mai mari sau mai mici, toate orașele și-au înălțat turnuri și ziduri de temut pentru inamici. Asta însă neînsemnând că, de multe ori, nu s-au cucerit unele pe altele.

I se spune și „orașul roșu” din cauza acoperișurilor și fațadelor. Ei bine, nici aici nu e vorba de originalitate: la fel poate fi numită și Siena, care, văzută de sus, nu e mai puțin de altă culoare, decât Bologna.

Această vatră etrusco-romană poate fi distinsă categoric prin alte particularități. Primo: la 1088, aici a apărut cea mai veche Universitate din Europa (Alma Mater Studiorum). Secundo: Bologna e orașul cu cele mai multe porticuri din lume. Calea spre biserica Madonna din cartierul San Luca e acoperită cu porticuri pe întreaga ei lungime de 3, 5 kilometri. În total, în Bologna se adună 36 de kilometri de porticuri.

Înainte de a porni din Siena, părea că timpul e a ploaie. Zinovia întreabă dacă ar fi cazul să luăm umbrelele. Nu le-am luat. Iar ajunși la Bologna, trecând de Poartă, chiar sub primele porticuri, privind în lungul interminabilei galerii exterioare în perspectiva străzii, soția conchide: „La ce ne-ar fi folosit umbrelele? Aici, chiar de plouă, ești ocrotit de atâtea porticuri de o parte și de alta a străzilor”.

De fapt, porticurile sunt trotuare acoperite care au rezolvat și rezolvă problema spațiului locativ: adică, acesta se extinde peste trotuare.

Dar nu numai cele două particularități – Universitatea și porticurile – au contribuit la buna faimă a Bologniei. Aici, în 1256, intră în vigoare „Legea raiului” (Legge del Paradiso”), prin care este abolit sclavagismul.

Este orașul pe care îl îndrăgiseră Dante, Petrarca, Boccacio, Erasmus din Rotterdam...

Pe timpurile când corporațiile studențești puteau cere înlăturarea de la catedră a unui sau altui profesor, la Universitate a studiat medicina și dreptul canonic Nicolaus Copernic.

Aici se află celebrul teatru de operă, unde și-au montat spectacolele Rossini, Bellini, a dirijat Toscanini.

În acest perimetru regional s-au născut Pasolini, Fellini, Antonioni, Bertolucci... Pe ei, împreună cu unele din celebrele lor personaje, îi revedem pe un afiș-panou de vreo cinci metri lățime și doi metri înălțime, cu genericul „Emilia-Romagna Terra di Ciniasti”, care anunță Festivalul celei de-a șaptea arte în perioada 23 iulie – 6 septembrie. Nu putem trece indiferent pe lângă el, odată ce Zinovia este șefa Filmotecii Studioului „Moldova-Film”.

În drum spre Piazza Maggiore, vizităm Biserica San Benedetto (1844), unde enoriașii sunt anunțați că 1 august e ziua „del indulgenza plenaria del Perdona di Assisi”. Iar nu departe de acest locaș e și Catedrala

Metropolitană Sf. Petru, în forma sa inițială pomenită încă în secolul X. Apoi a trecut prin diverse intemperii, printre care un incendiu, distrugeri la cutremur, mereu reconstruită, pentru a ajunge în forma ei prezentă cu adevărat monumentală.

Traversăm strada pe lângă un travestit în „statuie vie” de cowboy – sută la sută, veșminte și părți de corp deschise, vopsite în cărămiziu ce bate spre portocaliu; și acesta e un mod prin care omul își câștigă pâinea cea de toate zilele. Statistica derizoriului spune că o femeie își petrece doi ani din viață, sulimenindu-se. Dar pentru altceva, decât machiajul-otova, pe care și-l aplică un astfel de „cowboy”. Lui i-ar trebui mult mai mulți ani...

După câteva minute, în față ni se deschide Piazza Maggiore, cu perimetrul ei de 116 pe 60 de metri, în jurul căreia se află cele mai importante edificii din perioada medievală: trei palate – del Podesta (al primului magistrat al urbei; construit în 1200), al regelui Enzo (1245); d'Accursio, zis și Palatul Comunal, azi – sediul primăriei; Biserica Sf. Petronio (fondată în 1390), pe care o vizităm, o admirăm și în interioru-i fastuos, fotografiind-o (după ce plătim 5 euro permisul). Dimensiunile acestei bazilici le concurează pe cele ale pieței, una din laturile căreia o marchează: 132 de metri lungime și 60 lățime. Inițial, ea a fost concepută chiar să depășească în cuprindere Catedrala Sf. Petru din Roma (cea mai mare din lume), însă interveni însuși Papa, cerând ajustarea dimensiunilor gigantești. Aici este înmormântată sora lui Napoleon, Elisa Bonaparte.

Ca populație ce înglobează și mii, zeci de mii de reprezentanți ai altor minorități naționale, Bologna e foarte pestriță, iar elementul românesc îl întâlnești/auzi la fiecare zece pași (cam din cinci în cinci arcade de porticuri...). Să te bucuri, să te întristezi? Oricum, nu poți rămânea indiferent, precum în cazul ce ni s-a întâmplat la vasta Piazza dell Otto Agosto, într-o coastă al căreia era întins un iarmaroc cu de toate pentru toți la prețuri accesibile. Aici, auzirăm cum una „de-a noastră”, ușor de înțeles – din Interrivirania pruto-nistreană, vorbea la telefon cu bărbat-su, probabil de prin vreun centru raional basarabean, tot spunându-i să măsoare înălțimea de la pod – la podea și latul „zalei” (salonului), pentru că ea a găsit niște perdele și vrea să știe dacă etc. Probabil, omu’-su se cam codea, târăgăna, mai întreba câte ceva, vrând să precizeze ce și cum (poate chiar o fi fost, de, cu câteva pahare în cap), încât ea își pierdu răbdarea, la un moment dat urlând cât o ținea gura: „Măi, și-i cu tine, bre?! Că de-amu m-ai *zaibit!*” Pardon, dar ultima frază macaronică nu o traduc pentru eventualii mei cititori

pur-români... Mi-e jenă... Dar asta e uneori cu cultura, la Bologna, care e considerat cel mai erudit oraș al Italiei... Oraș dinamic, intens-vivace spiritualicește. Numai că, pe alocuri, se mai întâmplă și rateuri...

O luăm spre – cum se putea altfel? – vârfurile orașului, cele două turnuri, Asinelli (98 de metri spre cer) și Garisenda (47 de metri; numele li se trag de la cele ale ctitorilor), perechea lor devenind simbolul orașului (deocamdată, cel mai mare pe care l-am vizitat: 350 de mii de locuitori). Două din, cândva, 100 de turnuri în secolele XII–XIII, perioadă de maximă înflorire a orașului-cetate. Până azi au rezistat 24. Rațiunile din care erau înălțate cu nemiluita turnurile nu sunt limpezi până la capăt, dar se presupune că, în vremuri de luptă pentru investitură, când se declanșaseră conflicte între papalitate și tronul imperiului roman (între filo-papali și filo-imperiali, altfel spus), turnurile deveneau instrumente de ofensivă sau de apărare, mai servind și ca simboluri graduale ale puterii.

S-o luăm pe rând: se zice că Assineli ar fi fost construit în 1109. Asta, când se face abstracție de documentarea scrisă. Însă, pentru prima oară, e pomenit oficial în 1285. E înclinat, cu o abatere de la firul cu plumb de 2, 2 metri. E cel mai înalt turn înclinat din câte le are Italia. Deci, la Bologna, mi-am zis că mai multe orașe italiene au turnuri „hop pe-o parte”, care se tot „prăvălă” de sute de ani, însă Turnul din Pisa e cel mai norocos la turiști. (E drept, el are și o arhitectură aparte, „nobilă”, nu una severă, cazonă.)

Înclinarea spre... știință a turnului Assineli a făcut ca savanți celebri din secolele XII-XIII să efectueze la diferite înălțimi ale lui experiențe, cercetări despre căderea corpurilor și rotația Pământului.

Al doilea turn, Garisenda, cu o înălțime cam în jumătate decât cea a fratelui său Assineli, are o abatere de la axă de 3,2 metri, adică de 3,8°. (Haideți să comparăm: în 1993, Turnul din Pisa avea o înclinare de 5,6°.)

Dante Alighieri amintește de Garisenda în „Divina comedie”, spre sfârșitul „Infernului” (Cântul XXXI/ 136-142):

„Qual pare a riguardar la Garisenda/ sotto l chinato, quando un nuvol vada/ sovr’ essa sì, che ella incontro penda:// tal parve Anteo a me che stava a bada/ di vederlo chinare, e fu tal ora/ ch’ i’avrei voluto ir per altra strada”.

În traducerea lui George Coșbuc:
„Așa cum Garisenda ți s’arată,/ când stai sub ea și-un nor spre dânsa vine,/ că tot mai mult spre tine-o vezi plecată:// privind atent, așa-mi păru spre mine/ plecat Anteu, și-a fost și-o clipă când / doream să nu fiu dus pe-alt drum mai bine”.

Totul e ok și frumos, numai că nu se știe de ce traducătorul a... feminizat turnul („când sub ea și-un nor spre dânsa vine”; „spre tine-o vezi plecată”), când, la note, e dată următoarea explicație: „Garisenda; un turn aplecat ca și cel din Pisa”.

Spre turnurile care se află în Piazza di Porta Ravegnana duc străzile San Vitale (care pe mine unul mă duce cu gândul la popularitatea numelui Vitalie între Prut și Nistru), Santo Stefano, L. Zamboni, Castiglioni, astfel că mulțimea de turiști se poate dispersa, venind în voie spre aceste monumente, pentru a se reuni și, uneori, a se îmbulzi, în preajma lor.

Pe strada Rizzoli revenim în Piazza Maggiore, la complexul monumental cu Neptun în centru, la picioare cu o cișmea la care se răcorește lumea (Căldură mare, monșeri!), dându-și cu apă pe față, pe grumazi, umplându-și sticlele de plastic, mai mari, mai mici. Vin la Neptun și doi miri, el durduliu-potrivit, ea – cam peste măsură. Au doi fotografi în preajmă, unul, din câte se vede, din familie sau dintre prieteni, celălalt angajat de la un birou specializat.

Până în piață, răzbat melodiile unui jazz-band stradal, pe care l-am văzut în spatele palatului regelui Enzo. Erau vreo 4-5 muzicanți ce păreau să-și cunoască meseria. Poate chiar arta. Aveau și CD-uri cu imprimări proprii. Mai mulți tineri le stăteau în preajmă, îi

Cele două turnuri înclinate din Piazza di Porta Ravegnana, Bologna

ascultau, îi fotografiau, unii lăsând și ceva monede în cutia de saxofon deschisă la picioarele... muzicii.

După câteva minute de odihnă pe treptele monumentului lui Neptun, pornim să facem turul imensului Palat Comunal/ Primăriei care, din spate, aduce a fortăreață.

La întoarcere, o luăm din nou pe strada principală. Mai intrăm o dată în bazilica „San Petronio” (1663), unde un organist își susține recitalul.

Cam la un sfert de oră de când părăsim autogara din Bologna, se declanșează o ploaie torențială, ba și mai și decât se înțelege, de obicei, prin torențial. E la limita a ceea ce s-ar numi calamitate. Ține cam pe durata a 70 de kilometri, iar traficul e tot mai îngreuiat, mai cu ambuteiaje, în interiorul și în afara tunelurilor atât de multe între Bologna–Florența–Siena. În fața noastră – puzderie de autostopuri purpurii, „înghesuite” unele în altele. Când se opresc sau când pornesc din nou mașinile, se creează impresia unui imens acordeon de foc (...calm), care își restrânge sau își întinde foalele de flăcări purpurii.

Să vezi, greșeam în presupunerea că s-au împutinat italienii prinși de ispita gesticulărilor spectaculoase. Astfel că ziua de azi o închei, ca și pe cea de ieri, tot cu un micro-spectacol de gesticulație, pe care, pe cât a fost posibil de discret, l-am savurat, din spatele unui scaun înalt din autocar, trăgând cu ochiul spre o doamnă din față, care discuta ceva aprins și interminabil la telefon. Inițial, din câte am înțeles, vorbea cu cineva în portugheză, fiind doamnă ca toate doamnele, calmă. Însă, de la un moment încolo, a trecut la italiană și – să vezi transformare! – odată cu aceasta unde prinde a gesticula abundent, cu semnificații aruncate în dreapta, în stânga, înainte, înapoi, spre fruntea sau spre tâmplile ei!... Era în plin spectacol propulsat, firește, de firea italienească ce nu se dezmințe; era în plin spectacol al gesticulațiilor, chiar dacă nu o vedea cel/ cea cu care discuta. Doamna îi dă înainte, ba strânge patru degete, de parcă ar fi luat între ele fire de sare, se bate cu palma peste genunchi a un fel de „Vai de mine!”, ba își dă peste picior deja cu dosul palmei, ce ar însemna altceva, decât o lovitură obișnuită. Ba își pune o mână în șold, ba... etc., etc. Unde mai pui că ea avea liberă pentru gesticulație doar o singură mână, cealaltă fiindu-i cu celularul ținut la ureche. E-he, dacă i-ar fi fost libere ambele brațe, sigur că reprezentăția ar fi câștigat în spectaculozitate.

P.S. Ajuns acasă, mă adresez marelui meu prieten atoateștiutor, computerul, care îmi spune că: Experții în comunicare au identificat 700 000 de semnale fizice, dintre care doar mimica feței modulează 250 000 de expresii, iar mâna generează 5 000 de gesturi verbali-

zabile. Și o concluzie: „Diferențele în praxisul gestual se manifestă atât cantitativ, cât și calitativ (de alte grupuri etnice, gesticulația italienilor este percepută ca excesivă și cam hazlie)”... La drept vorbind, mie unuia nu mi s-a părut hazliu spectacolul pe care și-l dădea sieși doamna cu celularul. A-a, că părea nițel excesivă gesticulația aia, nu e bai...

Iar Italia ar fi, probabil, țara cea mai vorbăreată la telefon. Cozerii din mers, pe stradă, despre bucate, despre ce vor face diseară, mâine, despre, firește, fotbal, imigranți, caniculă, asasinate, filme etc. etc.

2.VIII. Perugia, Assisi

Știrea de prim-plan neliniștitor în mass-media: calamitatea terifiantă de la Florența. Ieri, în continuarea ploii, care se declanșase năvalnic, pe când ne întorceam de la Bologna, o furtună devastatoare a doborât arbori seculari, a luat acoperișuri, a spart geamuri, a provocat inundații.

Noi, pe skype, aflăm de la vecina de palier că a murit nenea Costea Bivol, vecinul din dreapta. Avea 75 de ani și, la înfățișare, în mișcare, niciun semn de plecare pentru totdeauna. Însă, un infarct...

Un comentariu pe fb: „Domnule Butnaru, voiam să vă mulțumesc pentru postarea cu vizibilitate publică a acestei fotografii de interes pentru cei pasionați de heraldică. Fotografia a fost apreciată pe forul «International Heraldry Society» și a inițiat o conversație interesantă. Bineînțeles, mi-am făcut datoria și am menționat în comentariul meu cine este posesorul fotografiei”. Imaginea e, într-adevăr, sugestivă, reprezentând un detaliu de pe sediul municipalității din Piazza del Campo: stema color a Sienei încadrată, de o parte și de alta, de lupoai ca sieneză.

Alessandro și Dumitra ne fac o surpriză și, ca totdeauna, generoși, o favoare. Preistoria acestei zile e următoarea: în programul cu care venisem de la Chișinău, prevedeam și posibilitatea de a vizita Perugia și San Marino. Iscodind meticulos pe net, Alessandro a constatat că spre aceste orașe nu există mijloace de transport cu o ritmicitate și comoditate (cursivitate, fără schimb de tren în gări, să zicem) care ne-ar permite plecarea spre ele dimineată și, după ce le vizităm, întoarcerea, seara târziu, la Siena. Așadar, Alessandro ne propusese aseară să vizităm Perugia, de care, la 20 de kilometri depărtare, se află Assisi.

BRĂILA · EDIȚIA I
SEPTEMBRIE 2016

Unul din punctele programului Festivalului Europoesia (Brăila, septembrie 2016) presupunea o dispută la subiectul rodat pe timpuri: *La ce bun poezii în vremuri sărace?* Întrebarea (retorică) a lui Hölderlin nu presupune – tocmai prin retorismul său – un răspuns, mai ales, unul univoc. Dar e un bun pretext de discuție. Și discuția se cam aprinse, ignorând autoritatea exponenților și transgresând frontiere. De la extinderea pe domeniul filosofiei până la restrângerea pe spațiul activităților inutile.

vremuri de restriște, dar niciodată nu am avut atâtea festivaluri, simpozioane, saloane literare, lansări de carte și alte activități dedicate poeziei. În felul acesta, poezia nu mai e ostilă vremurilor sărace, ci chiar un atribut al lor.

Ileana Mălăncioiu. Leo Butnaru și Arcadie Suceveanu au fost invitații din Basarabia. Recitalurile, în fiecare zi câte două: într-o instituție (muzeu, liceu) și în mediul neformal al cafenelei literare, s-au produs cu o participare largă a poezilor și muzicienilor. Directorii festivalului au fost Valeriu Stancu și Stere Bucovăla.

Având în vedere că întrebarea lui Hölderlin sună puțin altfel – „La ce bun poezii în vreme de restriște spirituală?” –, răspunsul ar fi la suprafață: pentru a compensa penuria.

Mai jos prezentăm un grupaj de poezie citită în cadrul festivalului.

[illegible]

Murmur
Cum orașul schița pașii neliniștiții
M-am întrebat
Ce era acea tăcere de pumn fărâmat
Care zbura de colo colo între algele copiilor
Toate aceste adevăruri pe care le păstrăm ascunse
În ciorapi de mătase

Mi-am alăturat pasul mulțimii
Pentru a distruge armonia tobelor
Și zadarnic am purtat saci de sânge
Ca pe niște lupi flămânzi pe umerii mei

N-am fost răstignit doar pentru asta

Aici oamenii animalele
urmează un același drum
merg fără grabă
obișnuința le potrivește pașii

se duc și vin
din pat la muncă
din câmp la așternutul de paie

noaptea îi adună
trage zăvorul peste toți ochii
până la chemarea zorilor

atunci trupurile se ridică
ies încă amorțite din case
ascunzându-și visele în adâncul buzunarelor
își reiau drumul
și încep o nouă zi

Puțin ar fi trebuit să nu văd trecând orele. E ca și cum o mână fără aparență, cea a clipei, ar fi ținut-o fără încetare pe cea a clipei următoare. Timpul, prin urmare, ar fi un soi de totalitate fără sutură, fără ziua următoare, fără ajun, fără obârșie.

Privesc fluviul care, în curgerea sa, îmi oferă
permanența sa și atinge în mine un punct până
atunci redus la somn.

Începe să plouă. O mamă își protejează copilul. Un tată surâde, nu simte nevoia să consimtă.

Pe celălalt mal, ca pentru a acoperi ceea ce se face aici sau poate pentru a stabili alte conjugări, degete de muzicieni împlânzesc electricitatea, se înverșunează să elibereze efemerul. Îl adresează, s-ar spune, universului.

(...) Moarte fără sfârșit
și marea se bucură iarăși
o coajă de portocală
pe buzele mele

Pe țărnam
în iminența sângelui
în fața unei fântâni
din care moartea dă pe dinafară

Vom cina în aer liber
în jurul primei
și ultimei nopți

Inele de coral
în jurul gâtului
ochi imaginari
pentru a celebra locurile

Iată vizitatorii
vântul serii îi întâmpină
sunt nemișcat

De acum înainte se formează cuvinte
când agonizează soarele

Fete pârguite pe un parapet
În grădina fardată de lună
acolo se umflă buzele

Desene în cerneală pe hârtie
timp mort
dată indescifrabilă

Cartea trecerilor
silabă a unui zeu
la jumătatea drumului

Moartea de acum înainte
ca un poem inedit
fără lințoliu
După atât de multe tăceri

Carnea suavă a cărnii tale cu ochiul liber
nimic decât o strălucire pentru nimic

Piatră a acestei mâini albastre
vadul

Casa se deschide
tu apari

Nu există decât ceea ce nu se poate spune (...)

mă arunc în mare
ca o scrisoare în care
au fost închise ultimele
o mie de cuvinte ce ne rămân

există moarte împrejurul nostru
o crimă cum moare un gând
sau un om sau o țară

apa sărată trece prin mine
și stropește plantele

fiți liniștiți: scrisoarea
este într-o sticlă
ca și cum a vorbi
ar fi fost călătoria unei insule
spre continent

**Traduceri din franceză
de Mariana și Valeriu Stancu**

De-acum, mă-ntorc mai greu către casă,
Pe drum, inima pâlpâie ca un felinar,
Gâtul lebedei încă în palmele mele se lasă
Încovoiat ca peste apele de cleștar.

Ajuns în fața porții, mă rușinez.
Prin gaura cheii pășesc în picioare.
O, Doamne, a câta oară să mă tot furisez
Abia coborât din Carul cel Mare.

Intru în hol, lucrurile se-așază la loc,
În pat valurile curg dinspre Marea Moartă.
Pe un perete luna de singurătaie ia foc,
Fereastra-i sicriul unde târziu e-ngropată.

Femeia mea pe umăr m-a mângâiat:
– Ești cumva obosit sau ți-e foame, bărbate?
Îngerul, pe umărul ei, rămâne ca împăiat,
Din aripi numai pe ea o mai văd că mai bate.

LEO BUTNARU • REPUBLICA MOLDOVA
Epopee

Poemul despre clipă
trebuie să fie dintr-un singur cuvânt:
clipă.

(Iar ceea ce scriu eu aici e deja
o întreagă epopee despre clipă...)

ILEANA MĂLĂNCIOIU • ROMÂNIA
Coşmar

Întreg oraşul era plin de morţi
Ieşiseră pe strada principală
Aşa-mbrăcaţi în hainele de gală
Pe care cât eşti viu nu prea le porţi.

Treceau râzând şi nu-i puteam opri
Păreau că nu mai înţeleg deloc
Că sunt prea mulţi şi nu mai este loc
Şi pentru cei care mai suntem vii.

Ne-nfricoşa grozav fantasticul delir
Dar stam şi ne uitam uimiţi ca la paradă,
Căci fiecare-aveam pe cineva pe stradă
Şi n-am fi vrut să fie închis în cimitir.

NICOLAE GRIGORE MĂRĂŞANU • ROMÂNIA
Fachirul

A venit fachirul la mine,
m-a aşezat cu spatele la zid
şi conspirativ mi-a şoptit în ureche:

arunca-voi în tine şapte cuţite de-argint
şi nu te voi străpunge!

Dar dacă îţi tremură braţul,
dacă vei greşi?

Totul e să înţelegi tâlcul jocului,
a zis; să deschizi larg pieptul,
să inspire,
să laşi cuţitele să treacă prin tine.
Şi am deschis!...

TRAIAN MOCANU • ROMÂNIA
[Mi-am aprins lumânări în viaţă ca să ştiu]

Mi-am aprins lumânări în viaţă ca să ştiu
că mai sunt viu
mi-am scris numele, pe cruce, cu data
morţii întoarsă pe dos, ca s-o ştiu numai eu
în fiecare an din cei rămaşi umplu cu negru
literele săpate în piatră să nu se şteargă
urma aceea adunată întâmplător de melcul
silitor şi delicat ce-mi plânge în palme ...

VALERIU STANCU • ROMÂNIA
Răgaz

Încă puţin, încă puţin
Să-mi sorb potirul cu venin

Încă puţin şi voi putea
Să-mi fac din aripe o stea

(Încă puţin, încă puţin
Mă doarme fratele Cain)

S-o gândur în vecia lor
Pe cerul văduvit de zbor

Încă puţin, încă puţin
S-adorm prin stele pelerin

Încă puţin şi labirint
Îmi fi-vor umbrele de-argint

Pe ponton, la Dunăre. De la stânga la dreapta: S. Bucovală, N.G. Mărăşanu, J. Portante, F. Silişteanu, C. Pozzani, L. Butnaru şi J. Essirard

Încă puţin, încă puţin
Şi fi-voi un potir de crin

Fără de trup, fără de gând
În rostul Marelui Curând

Încă puţin, încă puţin
S-adun şi rodul din smochin

Încă puţin şi voi fi străns
Austrul Veşnicului Plâns

Încă puţin, încă puţin
Şi-oi fi de umbra mea străin ...

ARCADIE SUCEVEANU • REPUBLICA MOLDOVA
Epistolă II

Respiram un aer putred, vetust,
de Ev Mediu, sub zidurile Cetăţii de tisă şi laur
străluceau armele pregătite
de-asediu, se auzea o forfotă mărunţă
de gnorni nibelungi—

Oho! era ca în noaptea cuţitelor lungi...

Martiri de profesie,
din cei ce-şi iubesc patria prin filarmonici,
pe la concerte, strigau: patria
în muerte!
Prin şcoli şi aşezăminte, pe stadioane —
mituri umate
ca nişte baloane, mastodonţi şi hopliţi în-
cându-se în urale şi-ovaţii

Voi i-aţi umat — voi dezumflaţi-i!

Altfel spus, noi, cei dinlăuntrul Cetăţii,
eram buni de răstignit— când pe un mit,
când pe alt mit
În sufletul Emirului văduvit de noroc se trezise
Alexandru Lăpuşneanu (cel din episodul
cu Stroici şi Spancioc) — vă amintiţi:
dacă voi nu mi vreţi, eu vă vreau!

Hau! hau!, prin simpozioane
de iurtă, hau! hau!
Pontifii ideilor ortodoxist-monoteiste hărtăneau
piramida de capete
postmoderniste ce fusesse
expusă în grabă pe rafturi şi
în vitrine, urcată sus în balcoane —

E-he! grea profesie:
spărgător de baloane!

VARUJAN VOSGANIAN • ROMÂNIA
Semnul păcatului

pe fiecare din urmele mele se naşte un om
priveşte cerul oraşul ele par dimineaţa
din aceeaşi plămadă
frunzişul de cuarţ al unei mări gânditoare
ne aşezăm atunci unul altuia în palmă
câte un bănuţ de aramă
fără să cerem nimic dar având nevoie din nou
de iertare
cineva şterge cu mânăca semnul căderii în păcat
niciunul nu pare a-mi fi aidoma de aceea niciunul
nu poate să-mi fure sufletul
aşa cum statuile de pe erechteion
cu vicleana lor perfecţiune
ademeniră sufletele bătrânilor greci
astfel ne-am plimbat îndelung pe trotuare
leda şi eu arcuit opintindu-mă la edec
păseam ţinându-ne strâns de mână – pe urmele noastre
creşteau statui fără braţe

SEMNAL

EDITURA
TRACUS ARTE

daniil harms
VOLUMUL I

CÂND PLÂNGE
SACADAT
MAŞINA DE TOCAT

daniil harms
VOLUMUL II

UN TIGRU
ÎN STRADĂ

DANIIL HARMS • CÂND PLÂNGE SACADAT
MAŞINA DE TOCAT
VOL. I: ANTOLOGIE – POEME
DANIIL HARMS • UN TIGRU ÎN STRADĂ
VOL. II: ANTOLOGIE – POEME, PROZĂ, TEATRU
TRADUCERE, PREFATĂ, TABEL CRONOLOGIC
ŞI NOTE DE LEO BUTNARU

TRADUCERI

UN STAT ÎN CĂUTAREA NAȚIUNII*

de NICOLAS TRIFON

MOLDOVA INDEPENDENTĂ ÎN CĂRȚILE ȘI ÎN PUBLICAȚIILE DE SPECIALITATE FRANCEZE

Abia în 1997 în Franța va apărea o lucrare consacrată în întregime Moldovei, sub titlul *La Moldova entre la Roumanie et la Russie: de Pierre le Grand à Boris Eltsine*. Autor, printre altele, a două cărți despre latinii din Carpați și vestigiile celtice din România, Alain Ruzé survolează istoria regiunii începând din perioada neolitică. La sfârșitul cărții, mai multe pagini sunt dedicate Moldovei independente. Problemele actuale constituie, în schimb, nucleul cărții lui Florent Parmentier, *La Moldavie à la croisée des chemins*. Apărută în 2003, această carte își are originea într-o teză realizată la Institutul de Studii Politice de la Paris sub îndrumarea lui Jacques Rupnik. Deși este consacrată, deopotrivă, Poloniei, Estoniei și Kazahstanului, cartea Wande Dressler, *Le second printemps des nations*, apărută în 1999, ar putea fi citată aici grație numeroaselor capitole despre Moldova, mult mai consistente ca volum decât cele două lucrări pomenite mai sus.

Ceva mai recent au fost publicate două cărți în care sunt relateate călătoriile întreprinse de autorii acestora în regiune: în 2005, *Transnistrie: la poudrière de l'Europe*, de Xavie Deleu și, în 2007, *Voyage au pays des gagaouzes*, de Marie-Anne Paul-Boncour și Patrick de Sinetry. Redactate în formă de reportaj, într-un stil alert, fără prea multe precauții la capitolul stereotipuri – stereotipuri care seamănă izbitor cu cele pe care le găsim în modul în care este tratată mediatic actualitatea moldovenească în Franța –, aceste cărți ne furnizează totuși informații ce s-ar putea dovedi prețioase.

În cele din urmă, în 2009, a apărut *Ni héros, ni traîtres: les écrivains moldaves face au pouvoir soviétique sous Staline*, o carte pasionantă, consacrată unei perioade și unui subiect concret, literatura moldovenească între 1924 și 1956, văzută din unghiul asociațiilor profesionale ale scriitorilor din epocă. Volumul are la bază teza de doctor pe care tânărul sociolog al Universității de Chișinău, Petru Negură, a susținut-o la Paris.

Totodată, există multe volume colective și reviste de specialitate, de regulă, numere tematice consacrate fostului spațiu sovietic, care întrunesc articole, note, studii sau rapoarte asupra Moldovei, o țară ce suscită interesul specialiștilor atât prin situația sa geopolitică, cât și prin aspectul insolubil, la prima vedere, al problemelor cu caracter național cu

care se confruntă. Am putea cita aici, fără a le pune într-o anumită ordine, revistele *Diogène*, *Revue des études comparatives Est-Ouest*, *Revue internationale et stratégique*, *politique internationale*, *Nouvelle Alternative*, *Turcia*... Un număr special al publicației belgiene *Transitions* (vol.XLV, nr.2) a avut ca temă, în 2006, *“Moldova: între două lumi”*, realizat sub îndrumarea lui Jean-Michel De Waele și Cătălina Zgureanu-Guragata. Jurnaliștii Marie-Agnès Crosnier, Tatiana Eșanu și, din 2000, Agnès Bon descriu, an de an, evoluția situației din Republica Moldova în *Courrier de la Documentation française*. Dov Lynh, Wim van Meurs și Florent Parmentier au semnat, de asemenea, în ultimii ani articole la același subiect pentru *Courrier*.

Majoritatea acestor contribuții provin fie din teze universitare, fie din rapoarte, analize sau reportaje încununând programe de cercetare sau răspunzând solicitărilor de expertiză care vin în lumea francofonă, în general, de la organisme publice, pe când în lumea anglo-saxonă, principalii comanditari ai acestora sunt fundațiile și organizațiile private. Studiind demersul autorilor de materiale, inevitabil inegale, despre Republica Moldova (RM), disponibile în ultima vreme în diverse ediții, în presa de specialitate și, mai larg, în mass-media din Franța, observăm o tendință comună. Adoptând un ton neutru, “expert”, “profesionist”, majoritatea autorilor manifestă, la un moment sau altul, grija de a sări în ajutorul acestui nou actor de pe scena internațională, aflat acum într-o situație deosebit de proastă. În acest scop, îi diagnostichează maladiile, îi dau sfaturi, spre binele acestuia, dar și spre binele unei Europe din ce în ce mai perplexe în fața problemelor apărute la hotarele sale, exprimă rezerve, formulează avertismente, o încurajează. O fac însă fără a crede prea mult în ceea ce scriu și spun, deoarece tot ei mărturisesc, printre altele, că nu întrevăd un răspuns credibil la chestiunea moldovenească așa cum s-a încheiat aceasta deja de mai mult de două decenii. Paternalistă și infantilizantă, această atitudine nu este întotdeauna dovada unei empatii, în multe cazuri autentică, pentru problemele societății moldovenești.

Autorii originari din RM, care își scriu, din ce în ce mai des, lucrările în Franța, ocupă un loc aparte, întrucât manifestă o oarecare discreție atunci când trebuie să ia poziție și se abțin să-și dea pe față convingerile și chiar să depună o mărturie personală. Mult mai polemice, textele disponibile în franceză care ilustrează punctul de vedere rusofon, sovietonostalgic

sau neocomunist sunt foarte rare și nu au parte de o bună primire, deseori din cauza caracterului lor agresiv față de români și a apărării necondiționate a drepturilor Rusiei asupra “străinătății apropiate” în versiunea ei moldavă. Acest dezechilibru între atitudini, condescendente la unii, prudente la alții, agresive la câțiva, nu favorizează declanșarea, în Franța, a unei dezbateri, inevitabil contradictorii și cu deznodământ incert, suscitată de situația critică în care se află societatea din Moldova după ieșirea din Uniunea Sovietică. Or, această dezbatere de care depinde, în mare parte, viitorul țării, are loc în Moldova însăși și, în privința Moldovei, în România. E o dezbatere ce se desfășoară, uneori, independent de opoziția dintre orientarea prorusă (unanim condamnată în Europa), proromână (deseori deplănsă, din cauza proastei reputații a naționalismului românesc) și cea proeuropeană (dorită, întrucât e asimilată, uneori abuziv, democratizării efective) a guvernanților ce s-au succedat la conducerea statului moldovenesc. Dacă la această lipsă a unei dezbateri deschise adăugăm precaritatea informațiilor specifice asupra Republicii Moldova, de existența căreia lumea își amintește cu prilejul unor crize majore în spațiul exsovietic, precum Revoluția Oranj din Ucraina sau războiul din Georgia, înțelegem mai bine puținul interes pe care îl stârnește această țară în Franța, exceptând „exotismul găgăuz” și „butoiul cu pulbere transnistrean”. Explozia de furie a tinerilor din 7 aprilie 2009, alarmați de perspectiva revenirii comuniștilor la putere, pripit proclamată *Twitter Revolution*, a luat prin surprindere și emoționat publicul francez, în timp ce memoria moldovenilor înșiși a fost marcată mai curând de provocările pe care le-a generat revolta și de represiunile ce au urmat acesteia. Neașteptate, neprevăzute, improvizate, toate aceste evenimente au fost prea bruște pentru a răsturna tendința pe termen scurt, chiar dacă anunțau un nou curs al istoriei.

ROMAN JAKOBSON, EURASIA ȘI LIMBA MOLDOVENEASCĂ

Neobservată de specialiști, conexiunea între „graiurile moldovenești”, „limba moldovenească literară” (nici vorbă de română!) și limbile Eurasiei, pe care o opera Roman Jakobson la începutul anilor 1930, avea să cunoască o curioasă posteritate, reconstituită de Irina Vilkou-Poustovaia într-o contribuție recentă („Le moldave, langue d'Eurasie?”

în *Eurasie, espace mythique ou réalité en construction?* coord. Wanda Dressler, Bruxelles, Ed. Bruylant, 2009, p. 157-175). Câștigat de tezele eurasiatismului, R. Jakobson dorea să demonstreze existența Eurasiei pe teritoriul URSS în frontierele interbelice prin „unitatea fonologică [specifică] a limbilor”. Din punctul său de vedere, „moldoveneasca” îndeplinea toate cele trei criterii ale acestei unități: absența politonalității, palatalizarea fonologică și continuitatea teritorială, întemeindu-și afirmația pe ancheta întreprinsă de M.V. Serghievski în Transnistria.

Lucrările consacrate timbrului palatal al românei de către un alt lingvist, slavistul român Emil Petrovici (1899-1968), vor contrazice implicit considerațiile lui R. Jakobson. Pe de o parte, palatalizarea caracterizează, în grade diferite, toate graiurile românești și, din acest punct de vedere, nu există nicio diferență dintre „moldovenească” și română. Pe de altă parte, româna, inclusiv cea vorbită în Moldova, are mai multe consoane moi decât rusa, în timp ce, în teoria lui R. Jakobson, rusa se află în centrul Eurasiei tocmai pentru că poseda cea mai pronunțată palatalizare. Deplasarea limbii moldovenești dinspre periferia spre centrul Eurasiei era de neimaginat...

Cu toate acestea, lingvistul român s-a ferit să-și contarzică confratele, celebru în lumea întreagă pentru contribuțiile sale la lingvistica generală, ca să nu-și agraveze izolarea printre lingviștii români care, în anii 1950, priveau cu un ochi rău accentul pus pe contextul slav în evoluția sistemului fonologic al românei.

Teoria lui R. Jakobson satisfăcea, în cele din urmă, toată lumea, observă I. Vilkou-Poustovaia, deoarece furniza argumente atât lingviștilor români care se opuneau apropierii, în plan fonologic, a limbii române de limbile slave, româna fiind, conform acestei teorii, diferită de graiurile moldovenești rusificate, cât și pe lingviștii moldoveni sovietici care susțineau că româna și moldoveneasca sunt două limbi distincte.

Elaborată în cercurile emigranților din anii 1920, și apropiată într-o câțva de național-bolșevism, ideologia eurasiatismului a irupt recent pe scena politică rusă, alimentând curentele antioccidentale după destrămarea URSS.

Traducere din franceză de Adrian CIUBOTARU

* Fragmente din cartea Republica Moldova: un stat în căutarea națiunii, în curs de apariție la Editura Cartier.